

Geyve'deki Türbe ve Yatırlar Etrafında Şekillenen İnanç ve Uygulamalar

Beliefs and Practices Shaped Around the Tombs and Shrines in Geyve

Berrin Sarıtuğç^{1*}

¹Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sakarya MYO, Halkla İlişkiler, Sakarya, Türkiye
Assist. Prof. Dr., Sakarya University of Applied Sciences, Sakarya Vocational School of Higher Education, Public Relations, Adıyaman, Türkiye
<https://ror.org/01shwhq58>, <https://orcid.org/0000-0001-8662-6562>, berrinsaritunc@subu.edu.tr

* Sorumlu yazar | Corresponding author

Araştırma Makalesi Süreci

Geliş Tarihi: 03.01.2026
Kabul Tarihi: 13.03.2026
Yayın Tarihi: 25.03.2026

Benzerlik

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.

Değerlendirme

Ön İnceleme: İÇ hakem (editörler).
İçerik İnceleme: İki dış hakem/Çift taraflı körleme.

Telif Hakkı & Lisans

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik Beyan

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Berrin Sarıtuğç

Yapay Zekâ Kullanımı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. Berrin Sarıtuğç

Etik Bildirim

turkisharr@gmail.com

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu çalışmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Yayıncı

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Atıf

Sarıtuğç, B. (2026). Geyve'deki türbe ve yatırlar etrafında şekillenen inanç ve uygulamalar. *Turkish Academic Research Review*, 11(1), 29-60.
<https://doi.org/10.30622/tarr.1855554>

Öz

Bu araştırma, Sakarya ili Geyve ilçesi ve çevresinde yer alan türbe ve yatırlar etrafında şekillenen inanç, ritüel ve anlatıları halkbilimi perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Geyve, Anadolu'nun tarihsel geçiş güzergâhlarından biri olarak farklı inanç ve kültür katmanlarının bir arada görülebildiği yerleşim alanlarından biridir. Bu bağlamda çalışma, türbe ve yatır ziyaretleri çevresinde oluşan halk inançlarını yalnızca bireysel dindarlık pratikleri olarak değil, aynı zamanda toplumsal belleğin, kolektif kimliğin ve kültürel sürekliliğin önemli bir parçası olarak ele almaktadır. Araştırma nitel araştırma desenine dayalı olarak tasarlanmış ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla Geyve ve çevresindeki 20 köyde yaşayan toplam 78 katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcılar 18 ile 82 yaş arasında değişmekte olup farklı eğitim ve sosyo-kültürel arka planlara sahiptir. Görüşmelerde türbe ve yatır ziyaretlerine ilişkin inançlar, adak ve şifa pratikleri, ziyaret zamanları, keramet anlatıları ve kutsal kabul edilen doğal unsurlar gibi temalara odaklanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve adak adama, şifa arayışı, ziyaret pratikleri, keramet anlatıları ile kutsiyet atfedilen mekânlar olmak üzere beş ana tema altında sınıflandırılmıştır. Bulgular, Geyve'deki türbe ve yatır ziyaretlerinin temel olarak hastalıktan korunma, şifa bulma, çocuk sahibi olma, kısımet açma ve manevi huzur arayışı gibi beklentilerle gerçekleştirildiğini göstermektedir. Özellikle Koç Baba, Kara Tekke ve Karıncalı Baba gibi türbeler etrafında yoğunlaşan anlatılar, bu mekânların halk zihninde yalnızca geçmişte yaşamış kutsal şahsiyetlerin mezarları olarak değil, "manevi tasarrufu devam eden" canlı varlıklar olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar tarafından aktarılan ışık hüzmeleri, rüyada görülme ve olağanüstü deneyim anlatıları, türbe kültürünün kolektif hafızayı besleyen güçlü folklorik unsurlar barındırdığını göstermektedir. Araştırma aynı zamanda türbe ziyaretlerinin toplumsal dayanışmayı güçlendiren işlevlerine de dikkat çekmektedir. Hıdırellez, kandil geceleri ve belirli hayır günlerinde gerçekleştirilen toplu ziyaretler, kurban kesme ve pilav hayrı gibi uygulamalar, bu mekânların köy halkını bir araya getiren sosyal birliktelik alanları hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte elde edilen veriler, genç kuşakların bu inanç pratiklerine ilişkin bilgi düzeyinin giderek azaldığını ve türbe kültürüne yönelik ilginin daha çok ileri yaş gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, Geyve'deki türbe ve yatır kültürünün hem eski Türk inançlarının izlerini hem de İslami yorumları bünyesinde barındıran çok katmanlı bir yapı sergilediğini; ancak bu kültürel mirasın kuşaklar arası aktarımında yaşanan kopuklukların, söz konusu inanç pratiklerinin sürdürülebilirliği açısından önemli bir risk alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle araştırma, yerel inanç mirasının belgelenmesi ve korunmasına yönelik çalışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler

halkbilim, geyve, türbe, ritüel, inanç, somut olmayan kültürel miras,

Öne Çıkanlar

Bu çalışma, Geyve'de türbe ve yatırlar etrafında şekillenen inanç, ritüel ve sözlü anlatıları Türk halk bilimi perspektifinden bütüncül biçimde incelemektedir. Araştırma, türbe ziyaretlerini yalnızca dinî pratikler olarak değil; kolektif hafıza, kültürel kimlik ve toplumsal dayanışma üreten folklorik süreçler olarak ele almaktadır.

Nitel saha verilerine dayanan çalışma, adak, şifa, keramet anlatıları ve kutsal mekân algısı gibi unsurları sistematik biçimde analiz etmektedir.

Bulgular, Geyve'deki inanç pratiklerinin eski Türk inanç sistemleri ile İslâmî unsurların birleştiği çok katmanlı bir yapı sergilediğini göstermektedir.

Çalışma, kuşaklar arası aktarımda yaşanan kırılmalara dikkat çekerek somut olmayan kültürel mirasın korunmasına katkı sunmaktadır.

Research Article**History**

Received: 03.01.2026
Accepted: 13.03.2026
Date Published: 25.03.2026

Plagiarism Checks

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Peer-Review

Single anonymized-One internal (Editorial Board).
Double anonymized-Two external.

Copyright & License

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Ethical Statement

This study does not require ethical committee approval, and the data used were obtained from literature reviews/published sources. It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all studies used are cited in the references. Berrin Sarıtuğ

Use of Artificial Intelligence

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles. Berrin Sarıtuğ

Complaints

turkisharr@gmail.com

Conflicts of Interest

The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Published

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016-Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Cite as

Sarıtuğ, B. (2026). Beliefs and practices shaped around the tombs and shrines in geyve. *Turkish Academic Research Review*, 11(1), 29-60.
<https://doi.org/10.30622/tarr.1855554>

Abstract

This research aims to examine the beliefs, rituals, and narratives that have developed around the tombs and shrines located in and around Geyve district, Sakarya province, from a folklore perspective. Located on one of Anatolia's historically and culturally significant routes, Geyve has been a place where different layers of belief have coexisted from the past to the present. Located on one of Anatolia's historically and culturally significant routes, Geyve possesses a rich cultural heritage where different layers of belief have coexisted from the past to the present, with ancient Turkish beliefs intertwined with Islamic elements. In this context, the study approaches the folk beliefs surrounding tomb and shrine visits not only as individual religious practices but also as an important part of social memory, collective identity, and cultural continuity. The research was designed based on a qualitative research design and data was collected from a total of 78 participants living in 20 villages in Geyve and its surroundings through semi-structured interviews. Participants ranged in age from 18 to 82 and had different educational and socio-cultural backgrounds. Participants ranged in age from 18 to 82 and had different educational and socio-cultural backgrounds. The interviews focused on themes such as beliefs related to shrine and yatr visits, vow and healing practices, visit times, miracle narratives, and natural elements considered sacred. The data obtained was analyzed using content analysis and classified under five main themes: offering vows, seeking healing, visitation practices, miracle narratives, and places attributed with sanctity. The findings reveal that tomb and shrine visits in Geyve are primarily motivated by seeking protection from illness, finding healing, and having children. This research aims to examine the beliefs, rituals, and narratives that have developed around the tombs and shrines located in and around Geyve district, Sakarya province, from a folklore perspective. Located on one of Anatolia's historically and culturally significant routes, Geyve has been a place where different layers of belief have coexisted from the past to the present. Located on one of Anatolia's historically and culturally significant routes, Geyve possesses a rich cultural heritage where different layers of belief have coexisted from the past to the present, with ancient Turkish beliefs intertwined with Islamic elements. In this context, the study approaches the folk beliefs surrounding tomb and shrine visits not only as individual religious practices but also as an important part of social memory, collective identity, and cultural continuity. The research was designed based on a qualitative research design and data was collected from a total of 78 participants living in 20 villages in Geyve and its surroundings through semi-structured interviews. Participants ranged in age from 18 to 82 and had different educational and socio-cultural backgrounds. Participants ranged in age from 18 to 82 and had different educational and socio-cultural backgrounds. The interviews focused on themes such as beliefs related to shrine and yatr visits, vow and healing practices, visit times, miracle narratives, and natural elements considered sacred. The data obtained was analyzed using content analysis and classified under five main themes: offering vows, seeking healing, visitation practices, miracle narratives, and places attributed with sanctity. The findings reveal that tomb and shrine visits in Geyve are primarily motivated by seeking protection from illness, finding healing, and having children.

Keywords

folklore, geyve, shrine, ritual, belief intangible cultural heritage, ritual practices,

Highlights

This study examines the beliefs, rituals, and oral narratives shaped around tombs and shrines in Geyve from a comprehensive Turkish folklore perspective.

It approaches shrine visits not only as religious practices but also as folkloric processes that produce collective memory, cultural identity, and social cohesion.

Based on qualitative field data, the study systematically analyzes elements such as votive practices, healing rituals, miracle narratives, and sacred space perceptions.

The findings reveal a multi-layered cultural structure in which pre-Islamic Turkish beliefs and Islamic elements coexist.

The study highlights generational discontinuities and contributes to the sustainability and preservation of intangible cultural heritage.

Giriş

Bu araştırmanın amacı, Sakarya ili Geyve ilçesi ve çevresinde bulunan türbe ve yatırlar etrafında oluşan inanç, ritüel ve anlatıları halkbilimi bakış açısıyla incelemek ve bu ziyaret mekânlarının kültürel süreklilik içindeki yerini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında türbe ziyaretleri çevresinde gelişen uygulamalar, inanç folkloru çerçevesinde ele alınmıştır. Ziyaret pratikleri, eski Türk inanç mirası ile İslâmî inanç dünyasının tarihsel süreçte oluşturduğu kültürel birikim içerisinde değerlendirilmiştir (İnan, 1995, s. 38–42; Ocak, 2019, s. 61–66).

Anadolu'nun birçok bölgesinde görülen ziyaret yerleri ve adak mekânları, halk inançlarının yaşatıldığı önemli kültür alanlarıdır. Bu mekânlar etrafında şekillenen uygulamalar; dilek dileme, adak adama, bez bağlama, mum yakma ve kurban sunma gibi ritüellerle sürdürülmektedir. Bu pratikler, sözlü anlatılar, menkıbeler ve efsaneler aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Ocak, 2019, s. 72–78). Ziyaret yerleri bu yönüyle halk anlatılarının ve ritüel davranışlarının sürdürüldüğü kültürel alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmada Geyve, Arifiye, Pamukova ve Taraklı çevresinde yer alan türbe ve ziyaret mekânları ele alınmıştır. Bu yerleşimlerde sürdürülen ziyaret uygulamaları saha verileri aracılığıyla tespit edilmiştir. Sözlü anlatılar, ziyaret ritüelleri ve adak uygulamaları birlikte değerlendirilerek bölgedeki ziyaret kültürünün yapısı ortaya konulmuştur. Bu inceleme, bölgedeki ziyaret mekânlarının yerel halkın inanç dünyasında nasıl anlamlandırıldığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Ziyaret yerleri etrafında anlatılan efsaneler ve menkıbeler, kutsal kabul edilen kişilere atfedilen keramet anlatılarıyla şekillenmektedir. Bu anlatılar, ziyaret mekânlarının kutsallığını pekiştiren sözlü kültür ürünleri olarak değerlendirilmektedir. Ziyaret ritüelleri ise dilek, şifa, korunma ve bereket beklentileri doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamalardan oluşmaktadır. Bu uygulamalar, halkın gündelik yaşamı ile inanç dünyası arasındaki ilişkiyi görünür hâle getirmektedir (Ögel, 2010, s. 118–122).

Türbe ve yatırlar etrafında gelişen ziyaret pratikleri, halkbilimi araştırmalarında önemli bir inceleme alanı oluşturur. Bu tür ritüeller, kutsal mekân çevresinde oluşan davranış kalıplarının kültürel anlamını ortaya koymaktadır. Arnold Van Gennep, ritüellerin toplumsal yaşamın belirli eşiklerini düzenleyen kültürel pratikler olduğunu belirtir (Van Gennep, 1960, s. 10–13). Victor Turner ise ritüelleri topluluk üyeleri arasında ortak bir deneyim ve sembolik anlam alanı oluşturan kültürel süreçler olarak değerlendirir (Turner, 1969, s. 94–96). Bu nedenle türbe ve ziyaret yerleri üzerine yapılan araştırmalar, inanç folkloru çalışmalarının temel inceleme alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Türbe ve ziyaret mekânları, halkbilimi çalışmalarında inanç folklorunun önemli araştırma alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu mekânlar etrafında gelişen uygulamalar, toplumsal hafızada kutsal kabul edilen kişilere atfedilen anlatılar, ritüeller ve sembolik davranışlarla şekillenmektedir. Türk halk inançları üzerine yapılan araştırmalar, ziyaret kültürünün eski Türk inanç sistemindeki kutsal mekân anlayışı ile İslâmî inanç unsurlarının tarihsel süreçte kurduğu ilişki içerisinde geliştiğini göstermektedir (İnan, 1995, s. 38–42; Ocak, 2019, s. 61–66). Bu bağlamda ziyaret yerleri, yalnızca dinî pratiklerin gerçekleştirildiği alanlar değil; sözlü anlatı geleneği, ritüel davranış kalıpları ve sembolik uygulamaların bir arada bulunduğu kültürel alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Ritüellerin toplumsal ve kültürel işlevleri üzerine yapılan kuramsal çalışmalar, ziyaret uygulamalarının anlamını açıklamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Arnold Van Gennep, ritüelleri toplumsal yaşamın belirli eşiklerini düzenleyen sembolik davranış biçimleri olarak tanımlar (Van Gennep, 1960, s. 10–13). Victor Turner

ise ritüellerin topluluk üyeleri arasında ortak bir deneyim alanı oluşturduğunu ve sembolik anlam üretiminde önemli rol oynadığını belirtir (Turner, 1969, s. 94–96). Türk mitolojisi ve eski inanç sistemleri üzerine yapılan çalışmalar da kutsal mekân ve ziyaret olgusunun ışık, koruyucu ruh ve kutsal kişi anlayışı ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Ögel, 2010, s. 118–122). Bu nedenle türbe ve ziyaret yerleri etrafında oluşan ritüel ve anlatılar, halk inançlarının sürekliliğini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu çalışma, Sakarya ili ve çevresindeki ziyaret kültürü üzerine yapılan araştırmaların sınırlı olması nedeniyle önem taşımaktadır. Anadolu'nun birçok bölgesinde türbe ve ziyaret mekânları üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da Geyve ve yakın çevresindeki ziyaret yerlerini bütüncül biçimde ele alan araştırmalar oldukça azdır. Bu nedenle Geyve, Arifiye, Pamukova ve Taraklı çevresinde bulunan türbe ve yatırların inanç, ritüel ve anlatı boyutuyla incelenmesi bölgedeki ziyaret kültürünün yapısını ortaya koyma açısından değer taşımaktadır. Araştırmada derlenen sözlü anlatılar, ziyaret uygulamaları ve ritüel pratikleri; yerel halkın inanç dünyasını yansıtan önemli folklor verileri sunmaktadır. Bu veriler, Anadolu'daki ziyaret kültürünün sürekliliğini anlamaya katkı sağladığı gibi bölgesel inanç pratiklerinin halkbilimi literatüründe değerlendirilmesine de imkân tanımaktadır.

Türbe ve Ziyaret Mekânlarına İlişkin Halkbilimi Çalışmaları

Türbe ve ziyaret mekânları, Anadolu'da halk inançlarının önemli uygulama alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu mekânlar etrafında oluşan ritüeller, sözlü anlatılar ve inanç pratikleri halkbilimi araştırmalarında geniş bir inceleme alanı oluşturur. Anadolu'daki adak yerleri üzerine yapılan çalışmalar, bu mekânların eski Türk inanç mirası ile İslâmî inanç unsurlarının tarihsel süreç içerisinde oluşan kültürel birikimi yansıttığını göstermektedir. Safranbolu'daki adak yerlerini inceleyen Akman, bu mekânların eski Türk inançları ile İslâmî uygulamaların birleştiği bir inanç yapısını ortaya koyduğunu belirtmektedir (Akman, 2000, s. 5).

Halk Hekimliği ve Ocak Geleneği

Türbe ve ziyaret mekânlarının halk hekimliği ile ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar, bu mekânların şifa arayışıyla bağlantılı uygulamaların gerçekleştirildiği alanlar olduğunu göstermektedir. Akman'ın Safranbolu'daki ocaklar üzerine yaptığı araştırma, ziyaret mekânlarında sürdürülen şifa uygulamalarının halk hekimliği geleneğiyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Akman, 2007, s. 393). Bu çalışmada cilt hastalıkları, çıban, şişlik ve sarılık gibi rahatsızlıkların tedavisine yönelik ritüellerin belirli ocaklarda gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Arpa, kül, su ve yumurta gibi sembolik anlam taşıyan nesnelere tedavi uygulamalarında kullanıldığı belirtilmektedir. Bu nesnelere ocağın kutsal unsurları olarak kabul edilmekte ve ritüeller sırasında dua, dokundurma veya hastalığın sembolik olarak başka bir varlığa aktarılması gibi uygulamalarla birlikte kullanılmaktadır.

Halk hekimliği bağlamında gerçekleştirilen ritüeller arasında kurşun dökme ve alazlama uygulamaları da yer almaktadır. Kurşun dökme nazar inancıyla bağlantılı bir ritüel olarak değerlendirilirken alazlama ise çıban ve şişlik gibi rahatsızlıkların giderilmesine yönelik uygulamalar arasında gösterilmektedir. Barlas, bu tür uygulamaların türbe ve ziyaret mekânlarında sürdürülen geleneksel tedavi pratikleri içerisinde önemli bir yer tuttuğunu belirtmektedir (Barlas, 2004, s. 59–60).

Eski Türk İnançları ve Kutsal Mekân Anlayışı

Türbe ve ziyaret mekânlarının kökenine ilişkin çalışmalar, bu alanların eski Türk inanç sistemleriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Tanyu, eski Türk dini içerisinde kutsal mekân anlayışının yer-su kültürleriyle

ilişkili olduğunu ve bu anlayışın türbe ritüellerinin tarihsel temelini oluşturduğunu ifade etmektedir (Tanyu, 1976, s. 286).

Benzer şekilde Korkmaz, eski Türk inanç sisteminde önemli bir yere sahip olan ağaç kültürünün İslâmiyet sonrasında da türbe ve yatır çevresinde sürdürülen uygulamalarla devam ettiğini belirtmektedir (Korkmaz, 2003, s. 99). Kutsal kabul edilen ağaçlara bez bağlama ve bu ağaçlardan medet umma geleneği, İslâmî dönem içerisinde farklı anlam katmanları kazanarak varlığını sürdürmektedir.

İnan ise türbe ve yatırların eski Türk inanç sistemiyle ilişkisini ele alarak bu mekânlarda şamanistik kökenlere dayanan bazı ritüellerin devam ettiğini ifade etmektedir. Adak adama, kurban sunma ve kutsal mekân ziyareti gibi uygulamalar bu sürekliliğin temel unsurları arasında değerlendirilmektedir (İnan, 1995, s. 67–68).

Efsaneler, Menkıbeler ve Sözlü Anlatı Geleneği

Türbe ve ziyaret mekânları etrafında oluşan anlatılar da halkbilimi çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Sakaoğlu, türbe ve yatırlarla ilgili efsaneleri inceleyerek taş, ağaç ve su kültürleriyle bağlantılı anlatılarda bu mekânların mistik yönünün öne çıktığını belirtmektedir (Sakaoğlu, 1978, s. 35).

Eröz, türbe ve yatırların eski Türk dini ile Alevî-Bektaşî gelenekleri içerisindeki yerini inceleyerek bu mekânların farklı inanç sistemleri arasında oluşan kültürel geçiş alanlarını yansıttığını ortaya koymaktadır (Eröz, 1992, s. 69).

Özen ise türbe ve yatırların toplumsal pratiklerdeki işlevlerini ele alarak bu mekânların halk arasında nasıl kutsiyet kazandığını ve toplumsal hafızada nasıl yer edindiğini açıklamaktadır (Özen, 1996, s. 20).

Keramet Anlatıları ve İnanç Dünyası

Türbe çevresinde oluşan keramet anlatıları, kutsal kabul edilen kişilere atfedilen olağanüstü olayları konu edinmektedir. Bu anlatılar, şamanın ayin sırasında trans hâline geçerek doğaüstü varlıklarla ilişki kurması ve ardından dünyaya dönmesi motifine benzer bir anlatı yapısı göstermektedir (İnan, 1995, s. 68). İslâmî inanışta şehitlerin ölmediği düşüncesiyle ilişkilendirilen bu anlayış, türbe çevresinde anlatılan menkıbelerde de görülmektedir. Bu anlatılar, kutsal kabul edilen kişilere dair sembolik bir anlatı dünyası oluşturmakta ve topluluğun inanç dünyasını yansıtan sözlü kültür ürünleri olarak değerlendirilmektedir.

Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda çalışmanın izleyen bölümünde araştırmanın yöntemi ve saha süreci ele alınacaktır.

Araştırma Soruları

Bu araştırma şu sorulara cevap aramaktadır:

- 1.Geyve'de türbe ve yatır ziyaretleri hangi inanç ve ritüeller etrafında şekillenmektedir?
- 2.Bu pratiklerin toplumsal dayanışma ve kültürel aktarım üzerindeki etkileri nelerdir?
- 3.Türbe merkezli inançlar kuşaklar arasında nasıl farklılaşmaktadır?
- 4.Geyve örneği, komşu illerle karşılaştırıldığında hangi özgün özellikleri taşımaktadır?

Türbe ve ziyaret mekânları üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırmaların çoğunlukla belirli bölgelerdeki ziyaret kültürünü tanımlamaya ve bu mekânlar etrafında gelişen inanç pratiklerini ortaya koymaya

odaklandığı görülmektedir. Safranbolu, Kastamonu, Bartın ve çevresindeki ziyaret yerleri üzerine yapılan araştırmalar, türbe ve yatırların halk inançları, halk hekimliği uygulamaları ve sözlü anlatı geleneği ile ilişkisini ortaya koymuştur (Akman, 2000; Akman, 2007; Barlas, 2004; Gümüş, 2018). Bununla birlikte Sakarya ili ve çevresindeki ziyaret mekânları üzerine yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Özellikle Geyve ve yakın çevresindeki türbe ve yatırların inanç pratikleri, ritüel uygulamaları ve sözlü anlatılar bağlamında bütüncül biçimde ele alındığı araştırmalar oldukça azdır. Bu durum, bölgedeki ziyaret kültürünün halkbilimi perspektifiyle incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu çalışma, Geyve ve çevresinde bulunan türbe ve ziyaret mekânlarını inanç pratikleri, ritüeller ve sözlü anlatılar çerçevesinde ele alarak literatürdeki bu boşluğa katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda betimsel alan araştırması desenine dayalı olarak yürütülmüştür. Nitel araştırmalar, bireylerin deneyimlerini, algılarını ve sosyal gerçekliklerini doğal ortamları içerisinde anlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımları olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2013, s. 44; Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 41). Bu çalışma, Geyve ve çevresinde bulunan türbe ve yatırlar etrafında oluşan inanç, ritüel ve sözlü anlatıların mevcut durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada elde edilen veriler, yerel halkın deneyimleri, gözlemleri ve sözlü anlatıları temel alınarak değerlendirilmiştir. Saha verileri kültürel bağlam içerisinde yorumlanmış ve ziyaret kültürünün yapısı betimsel bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Kodlama sürecinde görüşme metinleri önce açık kodlamaya tabi tutulmuştur. Daha sonra benzer anlam taşıyan ifadeler bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Kodlama işlemi farklı zamanlarda yeniden gerçekleştirilmiş ve elde edilen temalar karşılaştırılarak tutarlılık kontrolü yapılmıştır. Araştırma alanı Geyve ilçe merkezi ile kırsal yerleşimler ile sınırlandırılmıştır. İlçede son yıllarda oluşan yeni yerleşim alanları araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Sakarya ili Geyve ilçesi ve çevresindeki köylerde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırma konusu hakkında bilgi ve deneyime sahip bireylerin seçilmesine dayanan bir örnekleme yaklaşımıdır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 118). Türbe ve yatır ziyaretleri konusunda bilgi sahibi olduğu tespit edilen kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında toplam 78 katılımcı ile görüşme yapılmıştır.

Katılımcılar Eşme, Alifuatpaşa, Pamukova merkez, Akdoğan, Sekiharman, Çine, Halidiye, Çukur, Akıncı, Yaylak, Hisarlık, Karacaören, Ceceler, Günhoşlar, Dereköy, Çengel, İhsaniye, Epceler, Güney ve Köprübaşı köylerinde ikamet eden kişiler arasından seçilmiştir. Görüşmeler veri doyumuna ulaşıldığı noktada sonlandırılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacıya belirli bir soru çerçevesi sunarken katılımcıların deneyimlerini ayrıntılı biçimde ifade etmelerine imkân tanıyan veri toplama tekniklerinden biridir (Creswell, 2013, s. 163; Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 130).

Görüşme formu hazırlanırken türbe ve yatır ziyaretlerine ilişkin inançlar, adak uygulamaları, şifa ritüelleri, ziyaret pratikleri, keramet anlatıları ve ziyaret mekânlarının toplumsal işlevleri dikkate alınmıştır.

Saha çalışması Mart–Temmuz 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların gönüllü onamı alınarak yüz yüze yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 25–40 dakika sürmüştür. Görüşmeler sırasında katılımcıların aktardığı anlatılar araştırmacı tarafından not alınmış ve gerekli durumlarda ses kaydı kullanılmıştır. Elde edilen veriler daha sonra yazılı metin hâline getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi, nitel verilerin sistematik biçimde sınıflandırılması ve anlamlı temalar altında yorumlanmasına imkân sağlayan bir analiz yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 242).

Öncelikle görüşme metinleri yazıya geçirilmiş ve veri seti oluşturulmuştur. Daha sonra metinler kodlanmış ve benzer anlam içeren ifadeler bir araya getirilerek temalar belirlenmiştir. Kodlama süreci sonucunda adak adama, şifa arayışı, keramet anlatıları, ziyaret pratikleri ve kutsiyet atfedilen mekânlar gibi temalar ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular literatürde yer alan çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Etik İlkeler

Araştırma sürecinde katılımcılardan gönüllü onam alınmıştır. Katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuş ve görüşmelerde kimlikler kodlanarak (K1, K2, K3 vb.) kullanılmıştır. Araştırmanın tüm aşamalarında bilimsel araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir. Çalışma için ilgili kurumdan etik kurul izni alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve beş ana tema altında toplanmıştır. Katılımcılar 18-82 yaş aralığında, farklı eğitim ve sosyokültürel geçmişe sahip bireylerden oluşmaktadır. Çalışma grubunun büyük çoğunluğunu ilkokul ve ortaokul mezunları oluşturmakta, bu durum inanç pratiklerinin daha çok geleneksel bilgi aktarımı yoluyla sürdürüldüğünü göstermektedir.

Tablo 1. Geyve ve Çevresindeki Türbe ve Yatır Ziyaretlerine İlişkin Temalar

Tema	Kodlar	Örnek Katılımcı İfadeleri
Şifa Arayışı	Hastalık, nazar, çocuk sahibi olma	“Nazardan korunmak için Koç Baba'ya giderim.” (K14)
Keramet Anlatıları	Işık hüzmesi, rüyada görülme, olağanüstü deneyimler	“Gece ışık hüzmesi gördüm.” (K35)
Ziyaret Ritüelleri	Kurban kesme, pilav hayrı, Hıdırellez	“Hıdırellez'de köy halkı burada toplanır.” (K22)
Kutsal Mekân Algısı	Ulu ağaç, pınar, mezar	“Ağaçlar kesilmez, kutsaldır.” (K40)

Tema	Kodlar	Örnek Katılımcı İfadeleri
Ziyaret Amaçları	Manevi huzur, adak, kısmet	“Dua edip adak adarım.” (K3)

Tablo 1’de görüldüğü üzere, katılımcıların türbe ve yadır ziyaretlerine ilişkin anlatıları beş ana tema altında toplanmıştır. Bu temalar doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Şifa Arayışı ve Halk Hekimliği Uygulamaları

Görüşmeler, türbe ziyaretlerinin yalnızca manevi değil, aynı zamanda bedensel iyileşme beklentisiyle de gerçekleştirildiğini göstermektedir. Katılımcılar, bazı türbelerde şifa bulduklarına inandıklarını, özellikle nazar, çocuk sahibi olamama ve çeşitli rahatsızlıklar için dua ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, halk hekimliği uygulamalarının türbe kültürüyle iç içe geçtiği; kurşun dökme, alazlama ve adak adama gibi pratiklerin günümüzde sınırlı da olsa devam ettiği belirlenmiştir. Tablo 1’de “Şifa Arayışı” teması altında yer alan ifadeler, türbe ve yadır ziyaretlerinin önemli bir bölümünün hastalıklardan korunma, nazardan arınma ve çocuk sahibi olma gibi beklentilerle gerçekleştirildiğini göstermektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı, özellikle Koç Baba ve Kara Tekke türbelerinin bu tür şifa beklentileriyle ziyaret edildiğini ifade etmiştir. Bu durum, türbe kültürünün halk hekimliği uygulamalarıyla iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır.

Keramet Anlatıları ve Olağanüstü Deneyimler

Araştırmada en dikkat çekici temalardan biri, katılımcıların aktardığı keramet ve olağanüstü deneyim anlatılarıdır. Birçok katılımcı, Koç Baba ve Kara Tekke Türbeleri çevresinde ışık hüzmeleri gördüğünü, bu ışıkların türbeler arasında hareket ettiğine şahit olduğunu dile getirmiştir (K35, K52, K74). Bu anlatılar, türbelerde yatan kişilerin halk nezdinde “yaşayan” ve tasarrufu devam eden kutsal varlıklar olarak algılandığını, söz konusu mekânların ise olağanüstü güçlerle ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar tarafından aktarılan keramet anlatıları, özellikle Koç Baba ve Kara Tekke çevresinde yoğunlaşan ve çoğunlukla “ışık hüzmeleri” biçiminde tanımlanan olağanüstü deneyimlerle somutlaşmaktadır (K35, K69, K74). Bu durum, türbe ziyaretlerinin yalnızca bireysel inanç pratikleriyle sınırlı kalmayıp, kolektif hafızayı besleyen güçlü folklorik unsurlar barındırdığını göstermektedir.

Ziyaret Pratikleri ve Ritüeller

Katılımcılar, türbe ziyaretlerinin belirli ritüel pratikler eşliğinde gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Bu pratikler arasında dua etme, kurban kesme, pilav ve hayır dağıtımı, kandil ve Hıdırellez gibi özel günlerde toplu ziyaretler öne çıkmaktadır. Özellikle Hıdırellez döneminde türbelerin toplumsal dayanışmayı güçlendiren mekânlar hâline geldiği ve köy halkının bu alanlarda bir araya gelerek ortak ritüeller gerçekleştirdiği belirlenmiştir. Tablo 1’de “Ziyaret Ritüelleri” teması altında toplanan bulgular, türbe ziyaretlerinin belirli zamanlarda yoğunlaştığını göstermektedir. Kurban kesme, pilav hayrı düzenleme ve özellikle Hıdırellez döneminde yapılan toplu ziyaretler, bu mekânların toplumsal dayanışmayı güçlendiren alanlar hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Bu ritüeller, türbelerin yalnızca bireysel ibadet alanları değil, aynı zamanda sosyal birlikteliğin sağlandığı mekânlar olduğunu göstermektedir.

Kutsiyet Atfedilen Mekânlar ve Doğal Unsurlar

Araştırma bulguları, türbe ve yatırların çevresinde bulunan ulu ağaçlar, su kaynakları ve taş gibi doğal unsurların da kutsal kabul edildiğini göstermektedir. Katılımcılar, özellikle bu ağaçların kesilmediğini ve alanların özenle korunduğunu vurgulamıştır. Bu durum, eski Türk inanç sistemlerinde önemli bir yere sahip olan ağaç ve doğa kültürünün, İslami unsurlarla harmanlanarak günümüze kadar taşındığını ortaya koymaktadır.

Türbe ve Yatır Ziyaretlerinin Amaçları

Katılımcıların büyük çoğunluğu türbe ve yatırları dua etmek, adak adamak, hayır yapmak ve manevi huzur bulmak amacıyla ziyaret ettiklerini belirtmiştir. Özellikle hastalıktan korunma, şifa bulma, çocuk sahibi olma ve kısmet açma gibi bireysel beklentilerin bu ziyaretlerin temel motivasyonunu oluşturduğu tespit edilmiştir.

Örneğin, bir katılımcı türbeye girişte selam verip şükür namazı kıldığını ve dualarını doğrudan Allah'a yönelttiğini ifade etmiştir (K3). Bir diğer katılımcı ise Koç Baba Türbesi'ni özellikle özel günlerde ziyaret ettiğini ve burada yapılan hayırların manevi huzur sağladığını belirtmiştir (K8). “Ziyaret Amaçları” teması, türbe ve yatır ziyaretlerinin temelinde manevi huzur arayışı, adak adama ve kısmet açma beklentilerinin yer aldığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, bu ziyaretleri bireysel sorunlarına çözüm bulmanın yanı sıra içsel dinginlik sağlama amacıyla da gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Geyve ve Çevresindeki Türbe ve Yatırlar Etrafında Oluşan İnanç ve Ritüeller

Türbe ve yatırlar, halk tarafından kutsal kabul edilen kişilere ait mezarların bulunduğu ziyaret yerleridir. Bu mekânlar etrafında gelişen inanç ve uygulamalar, Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi Geyve ve çevresinde de belirli ritüel pratiklerle sürdürülmektedir. Ziyaret sırasında gerçekleştirilen uygulamalar; dilek dileme, adak adama, şifa arayışı, çaput bağlama ve toplu dualar gibi farklı pratikler üzerinden şekillenmektedir.

Adak Adama

Türbe ve yatır ziyaretlerinde dilek dileme amacıyla gerçekleştirilen adak uygulamaları Anadolu'nun pek çok yerinde görülen yaygın bir gelenektir. Adak, kurban kesme, mum yakma ya da yiyecek dağıtma gibi çeşitli biçimlerde yerine getirilmektedir. Kastamonu'nun Araç ilçesinde yapılan bir araştırmada kutsal kabul edilen ağaçlara çaput bağlama, türbelerde kurban kesme ve yağmur duası yapma gibi uygulamaların adak ritüelleri arasında yer aldığı belirlenmiştir (Akman & Calay, 2021, s. 62–64). Bu tür pratikler, ziyaret mekânlarının yalnızca dua edilen alanlar olmadığını; aynı zamanda dilek ve niyetlerin somutlaştırıldığı ritüel alanları olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

Halk Hekimliği

Türbe ve yatırlar, halk arasında şifa arayışıyla başvuru alan mekânlar arasında yer almaktadır. Bu ziyaretlerde gerçekleştirilen bazı ritüeller aracılığıyla hastalıkların giderileceğine inanılmaktadır. Safranbolu yöresinde görülen “çizdirme” ve “kurşun çizme” uygulamaları, türbelerle ilişkili halk hekimliği pratiklerinin bölgesel örnekleri arasında gösterilmektedir (Akman, 2007, s. 394). Bu uygulamalar, türbe ziyaretlerinin yalnızca manevi beklentilerle değil, sağlıkla ilgili umut ve beklentilerle de bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Çaput Bağlama

Kutsal kabul edilen ağaçlara ya da türbelerin demir parmaklıklarına çaput bağlama geleneği dilek dileme ve niyet belirtme amacıyla gerçekleştirilen yaygın ritüellerden biridir. Bu uygulama Anadolu'nun birçok bölgesinde adak ve ziyaret kültürüyle birlikte görülmektedir (Akman & Calay, 2021, s. 62–63). Ziyaretçiler çaput bağlayarak dileklerini simgesel biçimde ifade etmekte ve bu ritüel aracılığıyla kutsal mekânla sembolik bir ilişki kurmaktadır.

Yağmur Duaları

Kuraklık dönemlerinde türbe ve yatırlar yağmur duası amacıyla ziyaret edilen mekânlar arasında yer almaktadır. Bu ziyaretler sırasında belirli ritüeller uygulanmaktadır. Kastamonu'nun Araç ilçesinde bulunan Künbet Cami'nin yağmur duası amacıyla ziyaret edilen yerlerden biri olduğu ve bu kapsamda cami eşiğine su doldurma ya da dua sırasında taş bırakma gibi uygulamaların sürdürüldüğü belirtilmektedir (Akman & Calay, 2021, s. 63–64). Bu tür pratikler ziyaret mekânlarının toplulukların ortak ihtiyaçlarına yönelik ritüellerin gerçekleştirildiği alanlar olarak da kullanıldığını göstermektedir.

Eski Türk İnançlarının İzleri

Türbe ve yatırlar etrafında görülen bazı ritüellerin eski Türk inanç sistemlerinden gelen unsurların İslamiyet'le birlikte yeni anlamlar kazanmasıyla oluştuğu değerlendirilmektedir. Özellikle ağaca kutsiyet atfedilmesi anlayışının İslami dönemde de sürdürülerek dilek ağacı ya da çaput bağlama gibi uygulamalar biçiminde devam ettiği görülmektedir (Korkmaz, 2003, s. 101–103). Bu durum, türbe ziyaretlerinin tarihsel süreç içinde farklı inanç katmanlarının etkisiyle şekillenen bir kültürel pratik olduğunu göstermektedir.

Türbe ve Yatırlarla İlgili Halk Anlatıları

Türbe ziyaretleri etrafında çeşitli halk anlatıları da oluşmaktadır. Bu anlatılarda türbede yatan kutsal şahsiyetlerin rüyalar aracılığıyla insanlara görüldüğü ya da bazı olaylara müdahale ettiği yönünde anlatılar yer almaktadır. Kastamonu'nun Güzelce Köyü'nde bulunan Erenler Türbesi hakkında türbede yatan kişinin bazı kişilerin rüyalarında görünerek türbenin yerini gösterdiğine dair anlatıların yaygın olduğu belirtilmektedir (Akman & Calay, 2021, s. 66). Bu tür anlatılar türbelerin halk zihninde kutsal bir anlam kazanmasında önemli rol oynamaktadır.

Ziyaret Pratikleri

Geyve'deki türbeler belirli inanç pratikleri çerçevesinde ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler türbe alanına geldiklerinde dua etmekte, adak adamakta ya da kurban kesmektedir. Hastalıktan kurtulma, çocuk sahibi olma ve nazardan korunma gibi dilekler ziyaretlerin başlıca sebepleri arasında yer almaktadır. Bu ziyaretler sırasında gerçekleştirilen ritüeller, türbe ve yatırların yerel halkın dini ve kültürel hayatında önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, Geyve ve çevresindeki türbe ve yatır ziyaretlerinin yerel inanç pratikleri içerisinde önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların aktardığı anlatılar incelendiğinde ziyaretlerin çoğunlukla şifa arayışı, dilek dileme, adak adama ve manevi huzur bulma gibi beklentiler etrafında gerçekleştiği görülmektedir. Türbeler hakkında anlatılan rüya, keramet ve ışık hüzmeleri gibi olağanüstü deneyim anlatıları ise bu mekânların halk zihninde kutsal kabul edilen yerler olarak algılandığını göstermektedir.

Ziyaret sırasında gerçekleştirilen kurban kesme, pilav hayrı düzenleme, çaput bağlama ve toplu dua gibi uygulamalar türbe çevresinde belirli ritüel düzenlerinin oluştuğunu ortaya koymaktadır. Özellikle Hıdırellez ve kandil günlerinde yapılan toplu ziyaretler bu mekânların yerel topluluk için bir araya gelme ve ortak ritüel gerçekleştirme alanı olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Türbe çevresinde bulunan ulu ağaçlar, su kaynakları ve taş gibi doğal unsurların kutsal kabul edilmesi ise ziyaret mekânının doğal çevresiyle birlikte anlam kazandığını ortaya koymaktadır.

Bu bulgular Geyve'deki türbe ziyaretlerinin yerel hafıza, sözlü anlatı ve ritüel pratikler aracılığıyla sürdürülen bir inanç geleneği içerisinde değerlendirilebileceğini göstermektedir. Ziyaretler sırasında dile getirilen anlatılar ve gerçekleştirilen ritüeller, kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel bilgi ve deneyimlerin günümüzdeki yansımalarını ortaya koymaktadır.

Kutsiyet Atfedilen Mekânlar: Türbe ve yatırların çevresinde yer alan ağaç, su kaynağı ve taş gibi doğal unsurlar da kutsal kabul edilmekte; adak ve dilek pratikleri çoğunlukla bu unsurlar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Geyve'de bulunan türbelerin etrafında da çoğunlukla ulu ağaçların yer aldığı ve bu ağaçların kesilmesinin kötü kabul edilerek bu inancın çocuklara aktarılıp kuşaklar boyunca sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Türk kültüründe geçmişten günümüze ağaçlara derin sembolik anlamlar yüklendiği; ağaçların ölümsüzlük, bütünlük ve koruyuculukla ilişkilendirildiği, dileklerin gerçekleşmesine aracılık ettiği ve ölüleri koruduğuna inanıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda, İslamiyet öncesi döneme uzanan ve “ağaç dikmenin sevap olduğu” anlayışı, Türk kültüründe köklü bir gelenek hâline gelmiş ve günümüzde de önemini korumaya devam etmiştir (Arslan, 2014, s. 63).

Geyve'deki Türbeler

Ballı Baba Türbesi

Ballı Baba Türbesi, Geyve ilçesine bağlı Köprübaşı köyü yakınlarında yer almaktadır. Alifuatpaşa girişindeki köprüyü geçtikten sonra yaklaşık 10 km uzaklıkta, eski mezarlığın yanında yüksek bir noktada konumlanmıştır. Çevresi çitle çevrili olan alanda yer alan kabirlerin üst kısmı kapatılmış, yanları ise açık bırakılmıştır. Türbe alanında büyük bir ağaç bulunmaktadır.

Ağacın altında yer alan kitabe, İstanbul'un fethi için gelen Emevî İslam ordusuna mensup bazı kişilerin burada medfun olduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca bölgede Eyyüb el-Ensari'nin askerleri olduğu söylenen bazı kişilerin burada şehit düştüğüne dair ifadeler de yer almaktadır. Bu ihtimal doğrultusunda mezar alanı çitle çevrilerek koruma altına alınmıştır. Alanın bir bölümüne küçük bir mescit de inşa edilmiştir.

2002 yılında Köprübaşı köyüne gelen bir hayırsever ile köy muhtarı tarafından türbenin onarım çalışmaları başlatılmış; Alifuatpaşa Köprübaşı Köyünü Koruma ve Güzelleştirme Derneği üyelerinin katkılarıyla düzenleme çalışmaları tamamlanarak türbe ziyaretçilere açılmıştır.

Ballı Baba Türbesi'nin çevresinde bulunan ulu ağaç ve mescit, bu alanın yalnızca bir mezar yeri olarak değil, ziyaret pratiklerinin gerçekleştirildiği bütüncül bir kutsal mekân olarak algılandığını göstermektedir. Yerel halkın anlatılarında bu türbe, çevresinde gerçekleşen inanç uygulamalarını şekillendiren önemli ziyaret merkezlerinden biri olarak yer almaktadır.

Kara Tekke Türbesi

Kara Tekke Türbesi, Geyve Boğazı'nda bulunan Dereköy'de yer almaktadır. Türbe içerisinde iki sanduka bulunmaktadır; ancak bu sandukalarda kimin medfun olduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Koç Baba Türbesi

Koç Baba Türbesi, Akdoğan köyünde yer almakta olup Geyve ilçe merkezine yaklaşık 15 km mesafededir. Türbe etrafı duvarla çevrili betonarme bir yapı görünümündedir.

Güleç ve Tunca, türbenin girişinde yer alan levhada 1200 yılında Bursa'dan gelen Mustafa Hoca Paşa'ya ait olduğuna dair bir bilginin bulunduğunu belirtmektedir. Bunun dışında tarihsel kaynaklarda kesin bilgiler bulunmadığı ifade edilmektedir. Araştırmacılar, ilçede bulunan diğer türbelerle birlikte değerlendirildiğinde bu şahsiyetin bölgenin fethi ve iskân sürecinde rol oynayan savaşçı dervişlerden biri olabileceğini ileri sürmektedir (Güleç & Tunca, 2021, s. 151).

Katılımcıların aktardığı keramet, rüya ve ışık hüzmeleri anlatıları Koç Baba Türbesi'nin halk arasında güçlü bir manevi anlam taşıdığını göstermektedir. Bu anlatılar türbenin yerel hafızada kutsal bir ziyaret yeri olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Üç İsimli Kahraman Türbesi

Karacaören köyünde bulunan bu türbe, Geyve ilçe merkezine yaklaşık 30 km mesafededir. Türbe alanında altıgen planlı ve kubbe ile örtülü bir yapı yer almaktadır. Yapının cephelerinde kemerli pencereler bulunmaktadır. Bu yapıdan yaklaşık 10 metre ileride ve 100 metre geride yanları açık, üzerleri kubbe ile örtülü iki türbe daha bulunmaktadır.

Güleç ve Tunca, bu türbelerin kime ait olduğunun bilinmediğini; ancak konumlandıkları yerin gözetleme için uygun bir noktada bulunması nedeniyle burada görev yapan askerî ya da derviş gruplarla ilişkilendirilebileceğini belirtmektedir (Güleç & Tunca, 2021, s. 127).

Türbenin mimarî özellikleri ve bulunduğu konum, bu alanın tarihsel belirsizliğine rağmen kutsal ziyaret yeri olarak kabul edildiğini göstermektedir. Bu durum Geyve'de türbe kültürünün tarihsel kesinlikten ziyade yerel anlatılar ve toplumsal hafıza üzerinden anlam kazandığını ortaya koymaktadır.

Safi Baba Türbesi

Safi Baba Türbesi, Safibey köyünde yer almaktadır. Geyve'den Pamukova yönüne doğru yaklaşık 5 km ilerlenerek ulaşılabilen türbe yolun ortasında konumlanmıştır. Türbede mezar taşı ya da doğrudan bilgi veren bir kitabe bulunmamaktadır.

Türbeye ait kitabenin Safibey Köyü Camii'nin girişinde yer aldığı belirtilmektedir. Güleç ve Tunca, bu kitabede Hüsrev-i Salih Cerrahî (Hoca Efendi), Firdevs Sultan, Ebu Mansur Cerrahî, Kadın Sultan, Ay Sultan Unsurî ve Yakup Saffar Unsurî'nin burada yattığını yazılı olduğunu; ancak bu bilgilerin tarihsel verilerle tam olarak örtüşmediğini ifade etmektedir (Güleç & Tunca, 2021, s. 119).

Safi Baba'ya atfedilen kabir yolun ortasında bulunmakta, araç geçişi türbenin iki yanından sağlanmaktadır. Köylüler bu düzenlemenin geçmişte yaşanan bazı olaylar nedeniyle türbeye duyulan saygının bir göstergesi olarak yapıldığını ifade etmektedir.

Geyve'de En Çok Gidilen Bilinen Türbe ve Yatırlar

Çalışmaya katılan 78 kişiden elde edilen verilere göre ilçede en çok bilinen ve ziyaret edilen türbeler şu şekildedir:

Tablo 2: Katılımcı profili

Katılımcı No	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	İkamet
K1	24	Erkek	Ön lisans	Eşme köyü
K2	39	Kadın	Ön lisans	Geyve merkez
K3	43	Erkek	Lise	Alifuatpaşa
K4	44	Erkek	Lise	Pamukova
K 5	42	Erkek	Lise	Alifuatpaşa
K6	51	Erkek	Lise	Akdoğan köyü
K 7	38	Erkek	Ortaokul	Sekiharman köyü
K 9	18	Kadın	Ortaokul	Çine köyü
K 10	18	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 11	18	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 12	18	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 13	18	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 14	41	Kadın	İlkokul	Akdoğan köyü
K 15	18	Erkek	İlkokul	Halidiye köyü
K 16	42	Erkek	Lisans	Akdoğan köyü
K 17	18	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 18	18	Kadın	Ortaokul	Çukur köyü
K 19	18	Erkek	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 20	19	Erkek	Ortaokul	Sekiharman köyü
K 21	19	Kadın	Ortaokul	Sekiharman köyü
K 22	36	Kadın	Lise	Yaylak köyü
K 23	36	Erkek	Ortaokul	Sekiharman köyü

K 24	39	Erkek	Ortaokul	Hisarlık köyü
K25	45	Erkek	İlkokul	Akdoğan köyü
K26	18	Erkek	Ortaokul	Akdoğan köyü
K27	18	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 28	18	Erkek	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 29	42	Kadın	İlk okul	Sekiharman köyü
K 30	30	Kadın	İlkokul	Hisarlık köyü köyü
K 31	18	Erkek,	Ortaokul	Sekiharman köyü
K 32	39	Erkek	Lise	Halidiye köyü
K 33	45	Erkek	Lise	Karacaören köyü
K 34	20	Kadın	Lise	Ceceler köyü
K 35	45	Erkek	İlkokul	Akdoğan köyü
K 36	37	Erkek	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 37	39	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 38	19	Erkek	İlkokul	Sekiharman köyü
K 39	19	Kadın	İlkokul	Sekiharman köyü
K 40	46	Kadın	İlkokul	Karacaören köyü
K 41	38	Kadın	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 42	34	Erkek	Ortaokul	Sekiharman köyü
K 43	30	Kadın	Ön lisans	Halidiye köyü
K 44	47	Erkek	İlk okul	Karacaören köyü
K 45	18	Erkek	Ortaokul	Sekiharman köyü
K 46	45	Erkek	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 47	43	Erkek	Ortaokul	Akdoğan köyü
K 48	32	Kadın	Ortaokul	Akdoğan

Geyve'deki Türbe ve Yatırlar Etrafında Şekillenen İnanç ve Uygulamalar

K 49	46	Erkek	İlkokul,	Günhoşlar
K 50	48	Kadın	İlkokul	Halidiye köyü
K 51	20	Erkek	Ortaokul	Halidiye köyü
K 52	75	Erkek	İlkokul	Dereköy
K 53	3	Kadın	Lise	Alifuatpaşa
K 54	52	Erkek	İlkokul	Çengel köy
K 55	5	Kadın,	Ön lisans	Geyve merkez
K 54	70	Erkek	Ortaokul	Alifuatpaşa
K 57	72	Erkek,	Ön lisans	Melekşesolak
K 58	19	Erkek	Ön lisans	Çengel köy
K 59	24	Ön lisans	Erkek	Eşme köyü
K 60	67	Erkek	İlkokul	Akıncı köyü
K 61	45	Kadın	İlkokul	Alifuatpaşa
K 62	63	Kadın	İlkokul	Alifuatpaşa
K 63	63	Erkek	İlkokul	İhsaniye
K 64	74	Erkek	Ön lisans	Alifuatpaşa
K65	74	Erkek	İlk okul	Alifuatpaşa
K 66	57	Erkek	Orta okul	Alifuatpaşa
K67	43	Kadın	İlkokul	Epeçler köyü
K68	69	Erkek	İlkokul	Güney köyü
K69	40	Yüksek Lisans	Erkek	Akdoğan köyü
K70	29	Erkek	Yüksek lisans	Akdoğan köyü
K71	41	Erkek	İlkokul	Akdoğan köyü
K72	42	Erkek	İlkokul	Akdoğan köyü
K73	38	Erkek	İlkokul	Akdoğan köyü

K74	57	Erkek	Lise	Akdoğan köyü
K 75	78	Kadın	İlkokul	Akdoğan köyü
K 76	76	Erkek	İlkokul	Akdoğan köyü
K 77	55	Kadın	İlkokul	Akdoğan köyü
K 78	55	Erkek,	İlkokul	Akdoğan köyü
K79	78	Erkek	İlkokul	Köprübaşı köyü
K78	82	Erkek	İlkokul	Melekşesolak köyü
K81	78	Erkek	Ön lisans	Alifuatpaşa köyü

Abdülvahap Sancaktar (K4, K29), Akdoğan Erenler (K8, K9, K13, K72), Akdoğan Koç Baba (K8), Babam Sultan (K45, K66), Bağcaz Derviş Maksut Türbesi (K56, K68), Bursa'da yer alan türbeler (K5, K43), Ceceler (K60), Çine Erenler Türbesi (K46, K47), Kütahya Dede Sultan (K29), Bilecik Dursun Fakih (K5), Epceler (K67), Ertuğrul Gazi (K4, K5, K14, K16) Eşref Baba Türbesi (K29), Eyüp Sultan (K19), Gökgöz (K67), Göynük Akşemsettin Türbesi (K5, K6, K19, K59, K62, K65), Halidiye Türbesi (K15), Hz. Debbağ Dede Türbeleri (K5), İstanbul Gülbahar Hatun Türbesi (K 17), İznik Kesikbaş Türbesi (K36, K6), İznik Kırgızlar Türbesi (K29), Kara Tekke (K3, K65) Karıncalı Baba (K3, K4, K40, K53, K54, K55, K61, K62, K63, K64, K65), Kıncılar (K3), Koç Baba (K18, K69, K70, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K77, K78), Köprübaşı (K3, K63, K64), Melekşesolak (K57, K60), Mevlâna Türbesi (K11, K19), Nasrettin Hoca (K 20), Ömer Sıkkını (K5), Sakarya Karaman Baba Türbesi (K6), Seyit Ömer Türbesi (K18), Soğuksu Köyü Üç Erenler Türbesi (K52), Şehit Kerem Ali türbesi (K1, K59), Şeyh Edebalı (K4, K5, K14, K16, K23, K24, K27, K33, K40, K44, K61), Şeyh Edebalı'nın Kızı Bala Hatun Türbesi (K14).

Tablo 4: Katılımcıların Ziyaret Ettiğini Belirttiği Türbelerin Frekans Dağılımı

Türbe / Ziyaret Yeri	Katılımcı Sayısı (f)
Koç Baba	11
Karıncalı Baba	11
Şeyh Edebalı Türbesi	11
Göynük Akşemsettin Türbesi	6
Ertuğrul Gazi Türbesi	4
Akdoğan Erenler	4

Türbe / Ziyaret Yeri	Katılımcı Sayısı (f)
Kara Tekke	2
Abdülvahap Sancaktar	2
Babam Sultan	2
Bağcaz Derviş Maksut Türbesi	2
Bursa'daki türbeler	2
Çine Erenler Türbesi	2
Melekşesolak	2
Köprübaşı	2
Şehit Kerem Ali Türbesi	2
İznik Kesikbaş Türbesi	2
Mevlâna Türbesi	2
Ceceler	1
Kütahya Dede Sultan	1
Bilecik Dursun Fakih	1
Epçeler	1
Eşref Baba Türbesi	1
Eyüp Sultan Türbesi	1
Gökgöz	1
Halidiye Türbesi	1
Hz. Debbağ Dede Türbesi	1
İstanbul Gülbahar Hatun Türbesi	1
İznik Kırgızlar Türbesi	1
Kıncılar	1
Nasrettin Hoca Türbesi	1

Türbe / Ziyaret Yeri	Katılımcı Sayısı (f)
Ömer Sıkkını	1
Sakarya Karaman Baba Türbesi	1
Seyit Ömer Türbesi	1
Soğuksu Köyü Üç Erenler Türbesi	1
Bala Hatun Türbesi	1

Geyve'deki türbelere gidilme sebepleri:

Çalışmaya katılan 78 kişiden elde edilen verilere göre ilçedeki türbelerin ziyaret edilme sebepleri şu şekilde belirtilmiştir. Katılımcılar ziyaret nedenlerini birden fazla gerekçeyle ifade edebildikleri için kategorilerde yer alan kişi sayıları toplam katılımcı sayısını aşabilmektedir.

“Dua etmek için giderim.” (K1, K2, K3, K4, K5, K10, K14, K16, K17, K18, K20, K24, K25, K26, K27, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K46, K69, K72, K73).

“Hastalıktan korunma, şifa bulma, kısmet açma, çocuk sahibi olma, nazardan korunmak için giderim.” (K1, K14, K15, K18, K21, K29, K55, K56, K60, K61).

Hayırlarda (Hıdırellez vb.) kurban kesmek, adak adamak için gidenler: (K7, K8, K11, K22, K23, K30, K45, K52, K57, K68).

Tablo 3: Türbe Ziyaret Nedenlerinin Frekans Dağılımı

Ziyaret Nedeni	Katılımcı Sayısı (f)
Dua etmek	31
Hastalıktan korunma / şifa arama / kısmet / çocuk sahibi olma	10
Adak adama, kurban kesme, hayır (Hıdırellez vb.)	10

Geyve'deki türbeler etrafında oluşan hikayeler

Araştırmaya katılan kişilerin belirttiklerine göre ilçedeki türbe ve yatırlar etrafında oluşan hikâyeler şu şekildedir:

“Türbeye girince selam veririm. Ya Evliya Allah derim. İki rekât şükür namazı kılarım. Dua Allah'a edilir. Ondan istenir. Evliya denilen zat Allah'a tevekkülü sahih olan insanlardır. Bozuk para atmak, çaput bağlamak, putlaştırmak dinimize uymaz. Evliyanın yüzü suyu hürmetine Allaha istenir. Karıncalı Baba ve Kara Tekke'ye gittim. Hususî olarak değil ama bu zatlarda zaman ve mekân kavramı yoktur. Aynı şehitler gibi yani. Bu kişiler için köylerde pilav dökme, hayır yapma vardır. Aynı şekilde

Göynük Safranlar köyünde 'Lafçı' diye anılan bir zat vardır. Peltek konuşur. Göynük-Geyve arası 70 km var; yürüyerek gelmesi mümkün değil. 'Beni getirdiler; almaya geldiler.' dediğine şahit oldum. Bu kişinin adımlarında secde izi olur. Nefesinin 'Allah!' dediğini duydum. Korkudan babama sarıldım. Görmeyen, inancı zayıf olan bunlara inanmaz. Halüsinasyon sanır. Ateş topu gibi bir yerden bir başka yere giderler. Lafçı amca bir kere 'Allah!' deyince ev sallanırdı. Geyve'dekiler misafir olarak kalmasını teklif ettiler; o, 'Beni almaya gelecekler.' dedi. Onların bir yerden diğerine gitmesi gözle görülen, bildiğimiz gibi değil. Lafçı amca, kelimeleri ehli harabat gibi 2, 3 kez tekrar eder. Ahmet Tomor Hoca da bu konu için ister yatır gör ister kabristan, der. Gözünüzle görmeyince şahadet edemezsiniz. Onlar az uyur, az yer. Bu kişiler çok Kur'an okur, az konuşur; sinirlenmez; sükunetlidirler. Standart kadercı anlayışından farklıdır. Bu zatlar evliya. Ateş topu gibi bir yerden diğerine gidip gelirler. Onların kabrinin olduğu yere hayvan bile ayak basmaz." (K3)

"Koç Baba savaşta şehit düşüp olduğu yere defnedilmiş diye duyduk. Özel zamanlarda dua etmek için gideriz." (K8, K9)

"Merhum dedemin rivayetine göre koç baba türbesine akşam saatlerinde, testi şeklinde yanan bir ateşin girdiğini gördüğünü söylemiştir." (K11)

"Koç baba geceleri dışarı çıkıp çeşmeden abdest alıyormuş." (K12)

"Gece ışıklarını yakıp etrafta geziniyormuş. Savaşta şehit düşmüş. Oraya anmak için defin etmişler. Kuran kursundayken gider dua ederdik." (K13)

"Koç babanın gökyüzünde ışık ile gittiğini gördüm." (K35)

Savaş sonrası orta yaşlardan birisi şehit olur. Erke kafasını kolunun altına alıp yürüdüğü sırada biri görür ver bağırdığı esnada adam olduğu yere düşer ve oraya türbesi yapılır." (K35, K48)

"Savaşta şehit olduğu yere defnetmişlerdir." (K46)

"İlkokul türbeden türbeye ışık indiğini söyler eş dost." (K60)

"Karıncalı babada pilav ikramı yapılır. Evde eşyam kayboldu, karıncalı dedeye gittim. Bulmak için. Bu yüzden ortanca çocuğun adı "erdoğan ermiş evladı" yani dedi." (K61)

"Karıncalı babada ışık hüzmeleriyle gittiklerini duydum." (K62)

"Hacı Süleyman Güney Köyün altında çaycuması diye bir cami var. Bu cami Perşembe gün pazardan gelirken 150 metre kala arkada torunuyla 6,7 kişi arkadan gelirler. O sırada torun kiraz ister. "Toruna şaşırдың mı kışın kirazı nereden bulalım?" derler. Bu zat "caminin önünde mendilin içinde bir avuç kiraz var" der. Kendisini ortaya çıkardığı için oracıkta ölüyor. Yıllar sonra torunu aynı noktada vefat ediyor. 10 köy bayram ve Cuma namazlarını orada kılar. 100 kişi tabutunu taşıyamaz. Dedesinin yanına yer yapılırca 4 kişi kaldırmış." (K68)

"Karatekke'de Kıbrıs Barış Harekâtında üç yerde ışıkları gördüm: 1 Gökgöz 2 Ziyret Tepesi 3 karatekke üzerinde ışıkların gidip geldiğini çocukken görmüştüm." (K52)

"Allah nasip etti bizim O'nunla ayrı bir bağımız bulunmaktadır. Koçu baba deseler de biz köyde Koç Baba olarak biliriz. Köyümüzdeki Mübareğin manevi tasarrufunun halen devam ettiğini düşünüyorum. Babam 1974 Kıbrıs çıkartmasında bir ışık hüzmeleri olarak gördüğünü söyledi. Ben de 1997 yılında ortaokul öğrenciliği

yıllarımda, evimizden köy meydanına doğru yürürken gökyüzünde nur hâlinde ışık hüzmesine benzer bir şey gördüm ve şaşkınlıktan elimle işaret ederek gayri ihtiyari "aaaa" diye nida ettim ve bu nidamla birlikte kayboluverdi. Komşu köyümüz Alıplar Köyünün tepesinde Eren Kabirleri bulunmaktadır. Biz bu dağın zirvesindeki tepeye "Erenler Tepesi" deriz. Benim çocukluğumda gittiğimde oradaki kabirler malesef harabe şeklindeydi. O yüzden bahse konu alana bir türbe inşa edilmesi de hayallerim arasındadır. Erenler tepesinden Koç Baba Türbesi'ne ışık hüzmeleri şeklinde sürekli gidiş gelişler olmaktadır. Bunu çok kişi görmüştür. "Ne idiği belirsiz bir ışık" demez bizim orada kimse bu ışıklara "Erenler kalktı" diye adlandırılır bu esrarengiz durum bizim oralarda. Bizim için hayatın olağan akışı içinde, her zaman olan bir şey olarak kabul edilir. Alıplar Köyü'nün adının "Alpler" kelimesinden zamanla Alıplar 'a dönüştüğünü düşünüyoruz. Yazılı kaynağı yok fakat; manav ağzında Alıplar olmuştur. Osmanlıya çok Alp yetiştiren bir köy olduğu rivayet edilir mezkûr köy için. Bizim bölgenin insanı sert mizaçlı, yırtıcı yapıdadır. Bunun Alplik kültürüyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Koç Baba türbesinin olduğu yere bizler "Kıran Yeri" arka kısmına da "Kıran Arkası" deriz. Kabrin bulunduğu o yerin civarı çevrili olan kısmın harici ve civarında hâlâ kabirlerin olduğu söylenir. Çevresinde de efsaneler vardır. Buralarda tarım yapılmasına da pek hoş bakılmaz; yapan kişilerin de başına bela geldiği büyüklerimizce anlatılagelmiştir Kıran Yeri dediğimiz alanda tarihî kayıtlarda bir muhabere gözükmüyor. Fakat 1299'da Söğütte Osmanlı Devleti kurulduğunda Akçakoca Gazi, Konuralp Gazi, Mihâl Gazi, Abdurrahman Gazi gibi Osmanlı Paşalarının batıya doğru seferler düzenlediğini tarih bilgilerimden hatırlıyorum. Bu seferlerde nihai hedef malûm olduğu üzere İstanbul idi. Kabrin bulunduğu mevkiye "Kıran Yeri" "Kıranlar" denmesinin sebebinin de bahsi geçen Paşaların batı yönünde düzenlediği seferler esnasında Bizans birlikleri ile karşılaşmış kırıncı savaşmış olmasından kaynaklıdır diye tahmin etmekteyim. Buraların eski Bizans yerleşkesi olduğuna zaten kimsenin itirazı da yoktur. Çünkü hâlâ mezarları ve tarihî eser kalıntıları gün geçtikçe ortaya çıkmaktadır. Bizans muharebesiyle mi şehit oldu; yoksa bir Anadolu Eren'i midir bilemiyoruz. Yukarıdaki beyanımda da zikrettiğim ışık hüzmeleri; Erenler Tepesi ile Koç Baba Türbesi arasında gidiş gelişlere; mübarek gün ve gecelerde, perşembeyi cumaya bağlayan gecelerde, savaşlarda (Kıbrıs Barış Harekâtı vb.) köylülerce çok şahit olunmuştur. Köye gittiğimde de hususi olarak ziyaret eder; eğer manevi bir çalışmam varsa da duasını orada yapmaya gayret ederim. Mübareğin manevi tasarrufunun devam ettiğini düşünüyorum. Köy imamımızla yaptığımız istişareler sonucunda da son birkaç senedir Hıdırellez etkinliğinin ikramı, kabrin bulunduğu alanda verilmeye başlandı ve kurs çocuklarının ve köy halkının indirdiği hatimlerin duaları mezkûr mevkide yapılmaya başlandı. Malûm olduğu üzere; Bedir Savaşında sayıca az olan Sahabe Efendilerimize (r.a) manevi ordular destek olmuş ve müşrik ordusu mağlup olmuştur. Yine Çanakkale Savaşlarında itilaf devletleri askerlerinin "biz Osmanlı ile değil; yeşil sarıklılarla savaştık" dedikleri anlatılagelmiştir. Kritik zamanlarda (Kıbrıs Barış Harekâtı, 1999 Depremi vb.) çoklukla görülmesi gösteriyor ki bu Mübarek Zât; bahsi geçen manevî orduların muvazzafları arasındadır (Allah u Alem)

Fazlaca alâkadar olmamın bereketiyle olsa gerek; Allah'ın ikramıyla iki defa rüyamda görmek nasip oldu. Anlatmak ne kadar doğrudur bilemiyorum ama mevzuya ışık tutması açısından (riyadan Allah'a sığınarak) onu da arz etmek isterim. İlki 2006 yılında kısmet oldu. Rüyamda Peygamber Efendimiz (sav.) ile Mübarek Zat'ın (Koç Baba'nın) konuşmasına şahit oluyorum. Olay türbenin içinde cereyan ediyor. Peygamberimizi (sav) görmüyorum ama Mübareğe diyor ki:

"Sana Kurtuluş Savaşında Gazâ nasip olmadı değil mi?"

O da boynunu eğiyor. Kabrin başına oturmuş ve hâlde üzgün bir şekilde:

"hayır ya Resulullah (sav) nasip olmadı" diyor.

Resül ü Ekrem Efendimiz (sav):

Şimdi gidebilirsin anlamında

"hadi o zaman" diyorlar.

O da başı eğik hâlde hüzünlü bir şekilde duruyor iken;

Birden sevinçle başını kaldırıyor ve mutluluk içerisinde ayağa kalkıp hazırlamaya koyuluyor.

Bilirsiniz böyle Mübarek Zatların olduğu yerlerde ulu ağaçlar vardır. Burada da çınar ağacına benzeyen ulu bir ağaç var. Türbenin hemen alt kısmında çeşmenin yakınında. Rüyamın devamında birden kendimi köyümüzün en takvalı kişilerinden olan geçtiğimiz yıllarda vefat eden merhum İsmail Kurşun ile birlikte o ağacın dibinde buluyorum. Onunla birlikte beklerken eski Osmanlı askeri giysileriyle kıtalar halinde sarıklı, asker giysili, silahları omuzlarına asılı birliklerin, gayet nizami bir şekilde önümüzden geçtiğini görüyorum. Resmi geçit gibi geçtikleri esnada bir de bakıyoruz ki Koç Baba Hazretleri de aynı diğer askerler gibi giyinmiş silahını kuşanmış, kıtasına dahil olmuş gidiyor...Çok şaşırıyor ve mutlu oluyorum rüyada. Sonra kıtaların arasında bazı askerlerin (sayıları 3-5 kadar) sarık üzerine fötr şapka taktığını fark ediyorum ve yanımdaki Merhum İsmail Kurşun Abi'ye seslenerek "Abi bu nasıl iş, bunlar ne yapıyor? Hiç sarık üzerine fötr geçirilir mi" diye seslenerek uyaniyorum. Allah hayır etsin...Rüyanın tabirini ehline bırakıyoruz tabi ki fakat; o tarihte (2006) ne olmuş diye biraz kurcaladığımda İsrail'in Lübnan 'ı vurduğu esnaya denk geliyor. Yine araştırmalarım göre İsrail- Lübnan savaşlarında 2006 savaşı, "Lübnan'ın İsrail'e karşı varlık gösterdiği ve ateşkese gidildiğinde her iki tarafın da zafer ilan ettiği savaş" olarak adlandırılıyor. Bu rüyadan bir müddet sonra bir akrabamla gece Türbeyi gören bir yerde muhabbet ediyorduk. Birden irkildi ve ışık yumağı hâlinde türbeye ışık indiğini söyledi. Benim sırtım dönük olduğu için göremedim. Hatta kendisine rüyama binaen "Koç Baba şu sıralar sefere çağırılmıştı, buralarda değildi, dönmüş demek ki" diye espri yaptım. Diğer rüyamda da kendisi ile soru cevap şeklinde bir konuşmamız oldu. Rüyanın üzerinden çok geçtiği için sadece "Bursalı olduğun söyleniyor doğru mu?" dediğimde "Evet" dediğini hatırlıyorum. Geri kalan kısımları unuttum maalesef. Fakat unutmuyayım diye bir ses kaydına anlatıp kaydetmiştim. Henüz o kaydı bulamadım. Yine yakınında bulunan çeşmeden abdest alırken bizzat gördüğünü söyleyen kişiler olduğu kulağıma gelmiştir(K69).

Bu anlatı, Koç Baba Türbesi'nin yöre halkı için yalnızca geçmişe ait bir mezar alanı değil; hâlen "etkin" olduğu düşünülen, zaman ve mekân sınırlarını aşan canlı bir kutsal varlık olarak algılandığını göstermektedir.

"Koç baba türbesinde 15 Temmuz'da görülmüş ışık hüzmeleri." (K70, K72)

"Aslen Erzincanlıyım. 4 yıldır Akdoğan köyünde yaşıyorum. Çevreyi tanımak için Koç baba türbesine gittim. Bu kişilerin buraya gelişleriyle ilgili çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Yaşlılardan duyduğumuz kadarıyla orada Erenler var karşıda da 3 erenler şeklinde türbeyi anlatıyorlar. Köyde kaldığım her geçen gün bu erenlerin üzerimdeki etkisi artıyordu. Bir gün komşu köyümüzün üstünde bir mezar daha var diye konuşuldu. Ben de merak ettim nasıl çıkarız gideriz diye. Bir gün komşum öncülük yaptı, erenler tepesi denilen yere çıktık. Orası eski usul taşlarla çevrilmiş âtil bir şekilde idi. Ziyaret ettik ancak kim olduğunu bilmiyorum sadece çok rivayet duydum. Bir gün şu an bulunduğum evimin inşaatını yeni bitirmek üzereyken gece 11 gibi (yaz günü hava açık her şey net görülüyor) erenler tepesi denilen koç babanın karşısında arkamdan bir ışığın kanatlı bir kuş şeklinde Orta gövdesi

parlak yanar şekilde gittiğini gördüm, önce ne olduğunu anlayamadım, eşime seslendim, telefonla video almaya çalıştım. Işık koç baba türbesinin olduğu yere yaklaştı 50100 metre kala dereye inerken kayboldu. Bu hikayeleri 78,90 yaşlarındaki amcalardan da duyardım mübarek günlerde nur geçişi olur şeklinde. Rüyamda değil gerçekte şahit oldum çok etkilendim. Birkaç hocaya danıştım kimseye anlatma bol bol dua et dediler. Aradan 1,2 ay geçti. Yine sıcakta bardakta oturuyorduk. Karşıdaki Karacaören'deki türbeden Koç Baba'ya ışık hüzmeleri indiğine şahit oldum.” (K74)

Katılımcıların ışık hüzmeleri anlatıları, türbede yatan kişinin ölümden sonra da toplulukla ilişki kurmaya devam ettiğine yönelik yaygın bir inanç yapısının varlığını ortaya koymaktadır.

“Annem eskiden kiraz bahçesini bekliyormuştu. Kirazlar çalınmasın diye...Gündüz uyuyakalmış. Uyumuş geceye kalmış. Uyanınca eve o yoldan mı gideyim? Bu yoldan mı gideyim derken. Koçbaba türbesinin bulunduğu yoldan gitmeye karar vermiş. Türbenin 20-30 metre alt tarafında pınar (Koçunlar Pınarı) var. Pınarın yanından geçerken sofraya görmüş. Sofrada olmadık yemek yokmuş. Anneme korkma korkma biz yemekleri sana hazırladık demişler. Annem korkusundan uğramamış. Oradan geçmiş gitmiş gitmiş gitmiş... Bir arkasına bakmış. Hala ışıklar yanıyormuş. Köyün girişinde bir eve girmiş (aile lakabı çavdarlar köy ağzında çodalar). Tuvalet çıkmış. Tuvaletin camından bakmış hala ışıklar yanıyormuş. Geç kalınca ailesi aramaya çıkmış. Çocuklarını işte öyle.”(K75)

“Bir zamanlar gençliğimde Geyve'den gelirken Ceceler Köyü'nün üst tarafına çıktım. Orada erenler tepesi var. Erenler tepesi derler. Orada şehitler var. Oradan bir ateş kalktı. Böyle ibrik gibi sanki füze giderken arkasından ateş çıkarır ya öyle. Böyle bütün bu çevreyi ısıtıyor. Oradan direkt aşağıya bizim Koçbaba'ya indi. Herhalde onun ziyaretine indi oraya. Koçbaba'nın ziyaretine indi şehit. Bir de başka bir arkadaş söyledi. Oradan kalkmış Kızıltepe'ye (Karacaören Köyü'nde) inmiş. Orada da var şehitler...” (K76)

“Davut(eşim) kaza yapmış. Köp deresinde (köprü deresi?). Ben kaza olmuş diye oraya gittim. Cenazeyi kaldırmışlar ayakkabılarıyla çorapları varmıştı. Hendek'te... evet. Onları aldım yola çıktım. Üst taraftan kısa boylu siyah sakallı bir dede bana doğru geliyordu. Bende korktum. Köye doğru gitmeye başladım. Ben köye doğru gidince o hızlı geliyor. Ben ona doğru gidince duruyordu. İçimden kendime korkma dedim. Ona doğru gittim. Kadriye Pınarının (türbeye 100 metre) üst tarafında o dede ile birbirimize sarıldık. Kızım benden neden kaçıyorsun dedi? Onu öyle bir gördüm. İkincisi Koçunlar Pınar'ının üst tarafında iki tane asker namaz kılıyor. Girişteki ağacın orada değil koçunlar pınarının üstünde. Tarla anı var (an yerel köy ağzında tarla sınırının yüksekte kalan kısmı). Namaz kılıyorlar işte. Namaz kılarken bakmayayım dedim. Namaz kıldıktan sonra ben bir bakayım iyicene dedim. Hem rüya gibi hem gerçek gibi. Onlar namaz kıldıktan sonra gittiler 3 arkadaş oldular. Gittiler gittiler tam Koçbaba'nın kapısının önüne. Türbenin olduğu yer. Oraya gidince türbe 2 katlı oldu. 2 katlı ev gibi oldu. Alt katına girişe girdiler. Üçüncüsü Türbenin yakınında çitlembik ağacı vardı eskiden. Ağacın dibinden su akıyormuştu. Akarını kapatayım da su biriksin abdest alırız dedim. Eşerken mezar çıktı. O mezarı kapatmak için aşağıdan toprak aldım. Yukarıyı örttüm. Bu sefer aşağıdan da mezar çıktı. Eşim eskiden delikanlı başıymış. Eşiniz türbeye ışıklandırma yapmış orayı aydınlatmış ve yedek bir tane ampul almış. Ampulün birisi patlamış o zatı Koçbaba'yı rüyasında görüyor. Ampulü değiştiriyor. Koçbaba kız kardeşimin rüyasına girmiş lambayı getirsin takıversin demiş. Sonra biz gittiğimizde lambanın patlak olduğunu gördük. Damadımızla yolladık lambayı değiştirmeye. Baktı ki gerçekten lamba patlak. Kız kardeşim Ayşe'nin rüyasında Koçbaba kız kardeşime

rüyasında sarığım düştü demiş. Gel demiş sarığımı aliver. (kabrin başındaki sarık) .Kız kardeşim de o gün gidememiş. Görümcesine gidin bakın demiş. Gittiklerinde sarık yerdeymiş...” (K77)

Bu tür olağanüstü deneyim anlatıları, türbelerin halk zihninde tarihsel bir mekândan ziyade metafizik bir etki alanı olarak konumlandığını göstermektedir.

“Bir akşam tarladan eve dönerken geç kalmıştım. Gece saat 11 civarı. Karşı Erenler Tepesinden bir tane böyle parlayan kırmızı ve yanında yeşil büyük bir ışını Koçbaba Türbesi'ne inerken gördüm. Kandil gecesi idi. Sonradan da bir tane mavi ışık o da türbeye indi, art arda indiler. Bir 5 dk. sonra o da koç baba türbesine indi.” (K78)

“Köprübaşı Kınıclar Kara Tekke Karıncalı. Kınıclarda abdest alınan yerdeki suyun azalması hikayesi vardır. Bir de 99 depreminde Tepesi var. Ayağa kalkıp “Allah'ım bu azameti durdur” diye dua ettiğini görenler ışık topu gibi eski sağlık ocağının oradaki eski mezarlarda yatanlarla gidip geldiğini anlatanlar çokça duydum, ben de ışık topu gördüm. Bu bazen siyah bir kuş olarak görünür. Bunun için karanlık olmasına gerek yok.” (K3)

“Köprübaşı köyü içindeki türbede iki mezar vardır. Halk arasındaki adı Ballıbaba türbesidir. Burada yatan tarihi ve dini önemi olan zatların 668-669-673 tarihlerinde Bizanslıların elindeki İstanbul'u almak için gelen Muaviye zamanındaki Emevi Arap İslam ordusunun askerleridir ki bu askerlerin komutanlarından birisi de Hazreti Peygamberimizin Medine'ye göçünde evinde kaldığı Eyüp El Ensari (Eyüp Sultan) dır. Buradaki yatırlar mübarek Eyüp Sultanın askerleridir. O zaman bu civarda hâkim olan Rumlarla savaşlarda ve arkadaşlarının bu civardaki mezarları 15 kadardır. Köprübaşının içinde Ballı Baba Köprübaşının üzerindeki Hasancıkta Güdede Yılandağın Üzerindeki Kırmızı Tepede Aldede yatmaktadır. Ayrıca Menekşe'de üç yatır bulunmaktadır. Gazaltepe'de bir, Ramadanlar köyünün başında Celler köyünde, Kurtbeleng yakınlarındaki Erenlerde Hacı Ömer Tepesinde, Şükre Yedilerde, Sanavurlar mevkiinde, Epçelerde, Kircada da evliya vardır. Bu dini açıdan önemli ve bu kutsal kişilerin buldukları yerleri ve kişileri koruduklarına, birbirleriyle zaman zaman buluştuklarına kimi zaman kimi kişilere Âdemoğlu kimliğinde göründüklerine özellikle ulusumuzun savaşlarında Mehmetçiklerimize manevi destek verdiklerine inanılmaktadır. Hasancıktaki Güdede ve arkadaşları düşmanla savaşlarda yaralanmışlar şehit oldukları ve gömüldükleri yere kadar savaşmaya devam etmişler yaralarından akan her kan damlası bir gül olup açmıştır. Bugün bile bu gülleri görmek mümkündür. Manevi şahsiyetleriyle Allah'ın sevgili kulları olarak yöre halkının büyük saygı gösterip türbelerini temizleyip koruduğu yatırlardan Köprübaşının içindeki Ballıbaba Türbesi 1950'li yıllarda İrfan Yıldız tarafından onarılmış ve çatısı yapılmıştır. Köy düze inip burada kimse kalmayınca geçen yıllar içinde harap olmuş hatta defnecilerin kazalarıyla tahrip edilmiştir.” (K79, K78, K81)

Araştırma sürecinde bazı anlatılar, görüşme yapılan katılımcılar dışında yörede yaşayan kişilerden de derlenmiş olup bu anlatılar K79 ve K81 kodlarıyla metne dahil edilmiştir.

Katılımcıların aktardığı anlatılar incelendiğinde türbeler etrafında oluşan sözlü kültür ürünlerinin belirli tematik motifler etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu anlatılar ışık/nur motifleri, şehitlik anlatıları, rüya ve keramet anlatıları, manevi yardım anlatıları ve kutsal mekân anlatıları biçiminde sınıflandırılabilir.

Işık / Nur Motifleri

Katılımcı anlatılarında türbeler arasında hareket eden ışık, ateş topu veya nur hüzmesi şeklinde tasvir edilen olağanüstü unsurlar dikkat çekmektedir. Özellikle Koç Baba Türbesi çevresinde görüldüğü ifade edilen ışık

hüzmeleri anlatıların önemli bir bölümünde tekrar etmektedir. Türk kültüründe ışık ve nur motifleri kutsallıkla ilişkilendirilen sembolik unsurlar arasında yer almaktadır. Eski Türk inanç sisteminde de kutsal varlıkların ışık veya nur biçiminde görünmesi yaygın bir anlatı unsurudur (Ögel, 2010, s. 451-455).

Şehitlik Anlatıları

Bazı anlatılarda türbelerin savaşta şehit düşen kişilere ait olduğu ifade edilmektedir. Bu anlatılarda şehitlerin ölümden sonra da manevi varlıklarını sürdürdüklerine ve toplumu koruduklarına inanıldığı görülmektedir. Anadolu'daki pek çok türbe halk tarafından gazi, eren veya şehit olarak kabul edilen şahsiyetlerle ilişkilendirilmektedir. Bu durum evliya kültürünün tarihsel gelişimi içerisinde şekillenen bir inanç yapısıyla açıklanmaktadır (Ocak, 2010, s. 119-124).

Rüya ve Keramet Anlatıları

Katılımcıların aktardığı bazı anlatılarda türbede yatan kişilerin rüyada görülmesi, rüya aracılığıyla mesaj vermesi veya çeşitli olağanüstü olaylar gerçekleştirmesi gibi unsurlar yer almaktadır. Rüya motifi evliya kültürü anlatılarında sık rastlanan bir unsurdur. Anadolu'daki menkıbe geleneğinde de rüyada görünme, uyarma veya yol gösterme gibi anlatı unsurları yer almaktadır (Ocak, 2010, s. 158-163).

Manevî Yardım Anlatıları

Bazı anlatılarda kutsal kişilerin zor zamanlarda topluma yardım ettiği inancı ifade edilmektedir. Özellikle savaş dönemlerinde veya toplumsal kriz zamanlarında görüldüğü anlatılan ışık hüzmeleri ve olağanüstü varlıklar, halkın kutsal kişilere atfettiği koruyucu rolün bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu tür anlatılar evliya ve erenlere yüklenen manevi koruyuculuk düşüncesiyle ilişkilendirilmektedir (Ocak, 2010, s. 167-170).

Kutsal Mekân Anlatıları

Türbelerin bulunduğu alanlar halk tarafından saygı gösterilmesi gereken yerler olarak kabul edilmektedir. Bu alanlarda tarım yapılmaması veya belirli davranış kurallarına uyulması gerektiğine dair inançlar bulunmaktadır. Bu durum kutsal mekânların toplumsal bellekte özel bir statü kazandığını göstermektedir. Antropolojik yaklaşımlara göre kutsal mekânlar toplumsal inançların sembolik olarak yoğunlaştığı alanlar olarak değerlendirilmektedir (Turner, 1969, s. 94-97).

İnanç ve Ziyaret Pratikleri

Türbeler çevresinde gerçekleştirilen ziyaretler, dua etme, adak adama ve hayır yapma gibi uygulamalar halk inançlarının gündelik yaşam içerisindeki yansımalarını göstermektedir. Bu ziyaretler bireylerin kutsal kabul edilen kişilerle ilişki kurma biçimlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Van Gennep'e göre kutsal alanlar bireyin gündelik yaşamdan farklı bir anlam dünyasına geçtiği eşik alanları olarak yorumlanmaktadır (Van Gennep, 1960, s. 21-25).

Sonuç

Bu araştırma kapsamında, tarihsel olarak İpek Yolu ve hac kervanlarının geçtiği güzergâh üzerinde yer alan Geyve ilçesinde yirmi köyde toplam yetmiş sekiz kişiyle gerçekleştirilen saha görüşmeleri sonucunda türbe ve yatırlarla ilişkili çok sayıda inanç ve ritüel kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler, ilçede en çok bilinen ve ziyaret edilen mekânların Kara Tekke, Karıncalı Baba ve Akdoğan köyünde bulunan Koç Baba Türbesi olduğunu

göstermektedir. Bunun yanında Bilecik'te yer alan Şeyh Edebalı ve Göynük'te bulunan Akşemseddin Hazretleri türbeleri de ulaşım kolaylığı ve daha önce kayıt altına alınmış kutsal mekânlar olmaları nedeniyle ilçe halkı tarafından yaygın biçimde bilinen ve ziyaret edilen yerler arasında yer almaktadır.

Saha görüşmelerinden elde edilen bulgular, katılımcıların çoğunlukla kendi köylerinde bulunan türbe ve yatırları daha sık ziyaret ettiklerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yaş aralığı düştükçe genç kuşakların bu mekânlara ve bu mekânlara ilişkin inanç pratiklerine dair bilgilerinin belirgin biçimde sınırlı kaldığı görülmektedir. İleri yaştaki katılımcılar türbelerde ışık hüzmeleri biçiminde kerametlere tanık olduklarını ifade ederken genç katılımcılar bu alanları daha çok Hıdırellez hayırlarında topluca gidilen mekânlar olarak tanımlamaktadır. Bu durum sözlü kültüre dayalı inanç aktarımında kuşaklar arası bir kopuş yaşandığını göstermektedir. Kırsal alandan kent merkezlerine yönelen göç hareketleri, resmî eğitim müfredatında yerel inanç ve kültür unsurlarına sınırlı yer verilmesi ve genç kuşakların dijital mecralarda şekillenen kültürel pratiklere yönelmesi bu dönüşümün önemli nedenleri arasında değerlendirilebilir. Kültürel belleğin kuşaklar arasında aktarımı zayıfladığında toplulukların geçmişle kurduğu ilişkinin de dönüşmeye başladığı bilinmektedir (Assmann, 2011).

Geyve'de türbe ziyaretlerini canlı tutan en önemli uygulamalardan biri ilçede Mayıs ayı boyunca güçlü biçimde kutlanan Hıdırellez hayırlarıdır. Bu dönemde her hafta sonu birkaç köyde hayır pilavları hazırlanıp dağıtılmakta, toplu dualar çoğunlukla türbelerin çevresindeki yeşil alanlarda gerçekleştirilmektedir. Ancak ilçedeki türbelerin önemli bir kısmının resmî envanter kayıtlarının bulunmaması, bu yapıların tarihine ilişkin bilgilerin büyük ölçüde rivayetlerle aktarılmasına yol açmaktadır. Saha görüşmeleri sırasında bazı türbelerin zamanla tahrip olduğu, geçmişte varlığı bilinen kimi türbelerin ise günümüzde tamamen ortadan kalktığı da dile getirilmiştir.

İlçede yer alan türbe ve yatırların daha çok manevi destek ve dua mekânları olarak algılandığı görülmektedir. Bölgede çaput bağlama geleneğine rastlanmaması dikkat çekici bir durumdur. Buna karşılık türbelerin çevresinde kesilmesi yasaklanan yaşlı ağaçların bulunması eski Türk inanç sistemlerinde önemli bir yer tutan ağaç kültürünün izlerini yansıtmaktadır. Ocaklık geleneğinin sınırlı düzeyde sürdüğü ve yalnızca birkaç türbeye çocuk sahibi olma amacıyla başvurulduğu görülmektedir. Buna karşılık kurban kesme ve kurbanın türbe çevresinde pişirilerek dağıtılması uygulamasının oldukça yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu pratikler Safranbolu ve Bursa yörelerinde gerçekleştirilen türbe merkezli çalışmalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Benzer şekilde Azerbaycan'daki pîr kültü ile Orta Asya Türk topluluklarında ata ruhlarıyla ilişkilendirilen kutsal ağaç ve taş merkezli ritüeller arasında da güçlü bir süreklilik ilişkisi bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bilecik'te Şeyh Edebalı Türbesi çevresinde şekillenen dua etme, mevlit okutma ve manevi arınma temelli uygulamalar ile Geyve'de gerçekleştirilen türbe ziyaretleri işlevsel açıdan önemli benzerlikler göstermektedir. Bu mekânlar yalnızca adak ya da şifa arayışıyla ziyaret edilen yerler değil, aynı zamanda ibadet merkezli kolektif ritüellerin gerçekleştirildiği alanlar olarak da işlev görmektedir. Özellikle Hıdırellez dönemlerinde Şeyh Edebalı Türbesi'ne yapılan ziyaretlerin Geyve'deki hayır pilavı geleneğiyle ilişkilendirilmesi, hayır pilavı ikramının bölgesel ölçekte ortak bir kültürel pratik olarak sürdürüldüğünü göstermektedir (Yılmaz, 2009)

Geyve'de gözlemlenen türbe merkezli inanç pratikleri bu yönüyle yalnızca yerel bir örnek değil, Anadolu'nun farklı bölgelerinde görülen ortak bir inanç tipolojisinin parçası olarak değerlendirilebilir. Kaplan'ın Bolu ve Düzce illerinde kutsal ziyaretgâhlar etrafında şekillenen ritüelleri ele aldığı çalışmada ziyaret öncesinde

abdest alma, fakirlere yardım etme, namaz kılma ve Kur'an okuma gibi hazırlıkların yapıldığı; ziyaret sırasında gerçekleştirilen ritüellerde eski Türk inanç unsurlarıyla İslami pratiklerin iç içe geçtiği; ziyaret sonrasında ise adağın mutlaka yerine getirilmesi gerektiğine inanıldığı belirtilmektedir (Kaplan, 2022). Geyve'de yapılan saha görüşmelerinde de benzer şekilde ziyaret öncesinde dinî hazırlıkların önemsendiği ve özellikle kanlı kurbanın dileğin gerçekleşmesi açısından vazgeçilmez bir uygulama olarak görüldüğü ifade edilmiştir.

Dağı ve Deniz'in Safranbolu'da ele aldıkları Kurt Ata / Kurt Dede kültü üzerine yaptıkları çalışmada kurtlarla iletişim kurabilen, onlara hükmeden ve kötülük yapanları cezalandıran kutsal şahsiyet anlatılarının Türk destan geleneğinde yer alan kurt soyluluk motifiyle doğrudan ilişkili olduğu ortaya konulmaktadır (Dağı & Deniz, 2019). Geyve'de tespit edilen ata ruhları, kutsal ağaçlar ve hayvan kültü etrafında şekillenen pratikler ile Safranbolu'daki Kurt Ata kültü çerçevesinde yaşatılan menkıbevi anlatılar arasında benzer bir süreklilik görülmektedir. Bu durum eski Türk inanç sistemine ait kurt, ata ve tabiat kültürlerinin İslami yorumlar içinde yeniden anlam kazanarak günümüze kadar taşındığını göstermektedir.

Geyve ve çevresinde türbe ve yatırlar etrafında şekillenen inanç ve ritüeller, bireysel dinî uygulamaların ötesinde toplumsal ve kültürel işlevler taşıyan pratikler olarak değerlendirilebilir. Türbe ziyaretleri topluluk içinde ortak deneyim alanları oluşturarak sosyal bağları güçlendirmekte, aynı zamanda yerel belleğin canlı tutulmasına katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle türbeler yalnızca ibadet mekânları değil, aynı zamanda geçmişe dair anlatıların, hatıraların ve kolektif kimliğin aktarıldığı kültürel odak noktaları olarak varlığını sürdürmektedir. Kültürel belleğin mekânlarla kurduğu ilişkiyi açıklayan çalışmalar, toplulukların tarihsel deneyimlerini çoğu zaman belirli mekânlar aracılığıyla anlamlandırdığını göstermektedir (Assmann, 2011).

Araştırma yalnızca Geyve ilçesindeki yirmi köy ve yetmiş sekiz katılımcı ile sınırlı olup elde edilen bulguların tüm Marmara Bölgesi'ne genellenmesi mümkün değildir. Bununla birlikte İpek Yolu güzergâhı üzerinde stratejik bir konuma sahip olan Geyve'de türbe ve yatırlar etrafında şekillenen inanç pratiklerini kuşaklar arası aktarım, kültürel bellek ve mekânsal süreklilik bağlamında ele alan kapsamlı saha çalışmalarının sınırlı olması bu çalışmanın literatürde belirli bir boşluğa katkı sunduğunu göstermektedir.

Türkiye'de son yıllarda farklı bölgelerde gerçekleştirilen kültürel miras envanteri çalışmalarının yerel hafızanın korunmasına önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Örneğin Safranbolu'da yürütülen kültürel miras envanteri çalışmaları, yerel sözlü anlatılarla birlikte türbe, ziyaretgâh ve ritüel alanlarının kayıt altına alınmasını sağlamış; benzer biçimde Konya ve Bursa'da gerçekleştirilen inanç turizmi odaklı kültür rotaları, ziyaret edilen mekânların tarihsel ve kültürel bağlamı içinde yeniden değerlendirilmesine imkân tanımıştır.

Yurt dışında da benzer yaklaşımların farklı örnekleri bulunmaktadır. İspanya'daki **Camino de Santiago** güzergâhı yalnızca bir hac yolu olarak değil, aynı zamanda tarihsel anlatılar, kutsal mekânlar ve ritüeller etrafında şekillenen geniş bir kültür rotası olarak düzenlenmiş; İtalya'da **Via Francigena** rotası boyunca yer alan kutsal mekânlar tarihsel belgeler ve yerel anlatılarla birlikte kayıt altına alınarak kültürel miras yönetimi kapsamında değerlendirilmiştir. Bu tür çalışmaların ortak özelliği, kutsal mekânların yalnızca mimari yapılar olarak değil, çevresinde gelişen ritüeller, anlatılar ve toplumsal hafıza ile birlikte ele alınmasıdır.

Benzer bir yaklaşımın Geyve için de anlamlı sonuçlar doğurabileceği düşünülebilir. İlçede bulunan türbe ve yatırların sözlü anlatılar, ziyaret pratikleri ve yerel ritüellerle birlikte kayıt altına alınması; bu verilerin dijital arşivlerde toplanması ve zamanla bir kültür rotası içinde değerlendirilmesi hem yerel belleğin korunmasına hem

de bölgenin kültürel mirasının görünürlük kazanmasına katkı sağlayabilir. Bu süreçte yerel yönetimlerin, ilgili kamu kurumlarının ve yükseköğretim kurumlarının birlikte yürüteceği çalışmalar, türbe ziyaretleri etrafında şekillenen geleneklerin yalnızca geçmişe ait bir hatıra olarak kalmasını değil, aynı zamanda yaşayan kültürel mirasın bir parçası olarak sürdürülebilmesini mümkün kılabilir. Geyve'de gözlemlenen türbe ziyaretleri ve bu ziyaretler etrafında gelişen ritüel pratikler, halk inançlarının tarihsel sürekliliğini anlamak bakımından önemli veriler sunmaktadır. Arnold Van Gennep'in geçiş ritüelleri yaklaşımı dikkate alındığında, türbe ziyaretlerinin yalnızca bireysel dilek ve adak uygulamaları değil, aynı zamanda bireyin kutsal alanla ilişki kurarak toplumsal ve manevi düzen içinde yeniden konumlandığı sembolik geçiş süreçleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir (Van Gennep, 1960). Victor Turner'ın ritüel süreç içinde ortaya çıkan *communitas* kavramı ise özellikle Hıdırellez hayırları sırasında türbe çevresinde gerçekleşen toplu ziyaretlerin ve paylaşılan yemek pratiklerinin topluluk içinde güçlü bir dayanışma ve birlik duygusu oluşturduğunu açıklamaktadır (Turner, 1969). Anadolu halk inançları üzerine yapılan çalışmalar, türbe ziyaretlerinin İslami pratiklerle birlikte daha eski inanç katmanlarını da barındırdığını göstermektedir (Ocak, 2000). Nitekim türbe çevresinde kesilmesi yasaklanan ağaçlar, ata ruhlarına atfedilen saygı ve tabiat unsurlarına yüklenen kutsallık gibi uygulamalar Türk mitolojik düşüncesinde yer alan ağaç ve tabiat kültürlerinin devamlılığı ile ilişkilendirilmektedir (Ögel, 2010, s. 433-438). Bu durum Geyve'deki türbe merkezli pratiklerin, İslamî ibadet anlayışı ile eski Türk inanç sistemlerinden devralınan sembolik unsurların aynı kültürel bağlam içinde yeniden yorumlanmasıyla günümüze ulaştığını göstermektedir.

Fotoğraflar

Kara Tekke Türbesine Ait Fotoğraflar:

Resim 1: Kara Tekke Türbesinin girişindeki yazı

Resim 2: Kara Tekke Türbesinin iç kısmı

Resim 3: Kara Tekke Türbenin giriş kapısı

Resim 4: Kara Tekke Türbesinin etrafındaki mezarlar

Resim 5: Türbenin çevresini gösteren diğer fotoğraflar

Koç Baba Türbesine Ait Fotoğraflar:

Resim 6: Koç Baba Türbesinin başındaki yazı

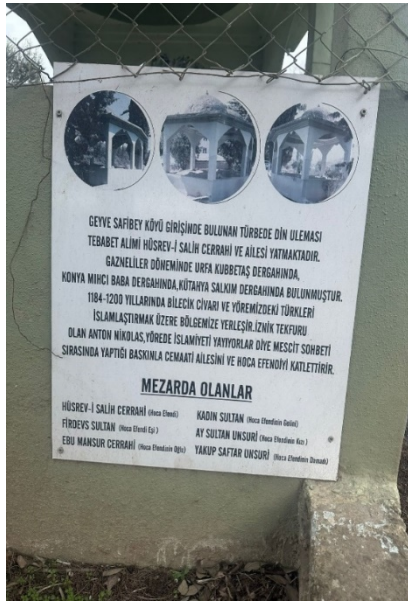

Resim 7: Koç Baba Türbesinin iç kısmı

Safi Baba Türbesine Ait Fotoğraflar:

Resim 8: Safi Bey Türbesinin giriş kısmı

Resim 9: Yolların türbenin iki tarafından geçtiğini gösteren resim

Extended Summary

This study aims to examine the beliefs, rituals, and oral narratives shaped around tombs and shrines in Geyve district of Sakarya within the framework of Turkish folklore. Located on an important historical transition route in Anatolia, Geyve represents a culturally layered geography where different belief systems have coexisted and interacted over time. In this context, tombs and shrines are not only physical spaces associated with sacred individuals but also dynamic cultural environments where belief systems, ritual practices, and narrative traditions are continuously reproduced.

The research is grounded in the perspective of folklore studies, particularly within the field of belief folklore. Rather than treating shrine visits as purely religious acts, the study conceptualizes them as cultural practices embedded in collective memory, social identity, and symbolic meaning systems. In doing so, it adopts a holistic approach that integrates ritual practices, oral narratives, and spatial symbolism.

The study was designed as a qualitative field research. Data were collected through semi-structured interviews conducted with 78 participants living in 20 different villages in Geyve and its surroundings. The participants, aged between 18 and 82, represent diverse socio-cultural and educational backgrounds, allowing for a multi-dimensional understanding of local belief practices. The fieldwork was carried out between March and July 2025, and interviews lasted approximately 25 to 40 minutes. The collected data were transcribed and analyzed using content analysis.

As a result of the analysis, the data were categorized into five main themes: votive practices, healing practices, miracle narratives, visitation rituals, and perceptions of sacred spaces. These themes reflect the fundamental components of belief folklore in the region and provide a structured understanding of the shrine-centered cultural system.

The findings indicate that visits to tombs and shrines in Geyve are primarily motivated by expectations such as seeking healing, protection from illness, having children, improving one's fortune, and achieving spiritual relief. These motivations reveal that shrine visits function as both spiritual and practical solutions to everyday problems. In this respect, belief practices are closely intertwined with daily life and reflect the lived experiences of individuals.

One of the most striking findings of the study is the presence of miracle narratives. Participants frequently reported experiences such as seeing light beams, encountering sacred figures in dreams, or witnessing extraordinary events around the shrines. These narratives reinforce the perception of tombs not merely as burial sites but as spaces where sacred figures continue their spiritual presence. Such narratives play a crucial role in sustaining the sacredness of these sites and in transmitting belief systems across generations.

Ritual practices constitute another important dimension of the study. Activities such as praying, making vows, sacrificing animals, distributing food, and gathering during special days like Hidirellez and religious nights demonstrate that tombs function as social as well as spiritual centers. These collective practices strengthen social cohesion and create shared cultural experiences within the community.

The study also highlights the significance of natural elements such as trees, water sources, and stones located around the tombs. These elements are considered sacred and are integrated into ritual practices, reflecting the continuity of pre-Islamic Turkish belief systems. The persistence of practices such as tying cloth to trees or attributing sanctity to natural features indicates that ancient belief patterns have been transformed but not entirely abandoned. Instead, they have been reinterpreted within an Islamic framework, resulting in a multi-layered belief structure.

Another important finding concerns generational differences. The data show that older participants possess a deeper knowledge of shrine-related beliefs and practices, while younger generations tend to have limited familiarity and weaker engagement with these traditions. This generational gap suggests a risk in the transmission of intangible cultural heritage and points to the need for documentation and preservation efforts.

From a broader perspective, the study contributes to Turkish folklore literature by providing a detailed regional analysis of belief practices. While similar studies have been conducted in different parts of Anatolia, research focusing specifically on Geyve and its surrounding areas remains limited. Therefore, this study fills an important gap and offers valuable empirical data for future research.

In conclusion, tombs and shrines in Geyve represent complex cultural spaces where belief, ritual, and narrative intersect. These spaces embody a synthesis of pre-Islamic and Islamic elements and function as carriers of collective memory and cultural continuity. However, the observed decline in intergenerational transmission highlights the fragile nature of this cultural heritage. Accordingly, the study emphasizes the importance of documenting and safeguarding these practices within the framework of intangible cultural heritage.

Kaynakça | References

- Akman, E. (2000). *Safranbolu'daki adak yerleri ve bu yerlerle ilgili inançlar*. Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları.
- Akman, E. (2007). Türk halk hekimliğinde ocaklık geleneği ve Safranbolu'daki ocaklar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 393–400.
- Akman, E., & Calay, P. (2021). Kastamonu ili Araç ilçesindeki adak yerleri ve bu yerler ile ilgili inanışlar. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 71, 60–75.
- Arıkan, R., & Kaplan, M. (2019). Bilecik: Şifalı pilav. içinde M. Yıldırım Saçılık & S. Çevik (Eds.), *Bir yerin tabaktaki kimliği* (ss. 92–95). Detay Yayıncılık.
- Arslan, S. (2014). Türk kültüründe ağaç kültü ve hayat ağacı. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 59–71.
- Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
- Ayaz, B., & Günaydın, A. (2019). Zonguldak yöresi türbe, yatır ve ziyaret yerlerinin işlevleri üzerine bir değerlendirme. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 134–148.
- Barlas, U. (2004). *Safranbolu tıp tarihi araştırmaları*. Tıp Tarihi Araştırmaları Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage.
- Dağı, F., & Deniz, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras kapsamında Türk destanlarında kurt ata kültürünün Anadolu'ya yansması: Safranbolu örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 293–303.
- Güleç, İ., & Tunca, H. (2021). *Sakarya türbeleri*. Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gümüş, İ. (2018). *Bartın türbe ve ritüelleri*. Bartın Belediyesi Kültür Yayınları.
- İnan, A. (1995). *Tarihte ve bugün Şamanizm* (4. bs.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kaplan, H. (2022). Bolu ve Düzce illeri bağlamında kutsal ziyaretgâhlar etrafında yapılan ritüeller. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 56–71.
- Korkmaz, Z. (2003). Eski Türklerdeki ağaç kültürünün İslami devirlerdeki devamı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 99–110.
- Ocak, A. Y. (2019). *Türk İslam inançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas kültü*. Timaş Yayınları.
- Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi: Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar* (Cilt 1). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1978). *Anadolu Türk efsanelerinde taş kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tanyu, H. (1976). Türklerde ateşle ilgili inançlar. In *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* (Cilt 4, pp. 286–294). Kültür Bakanlığı Yayınları.

Turner, V. (1969). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Aldine.

Van Gennep, A. (1960). *The rites of passage* (M. B. Vizedom & G. L. Caffee, Trans.). University of Chicago Press. (Original work published 1909)

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2009). *Türbe ziyaretlerinin fert üzerindeki etkileri: Bilecik örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.